

Bidrag til Fyns Stifts Kirkehistorie.

Da jeg for en Del Aar siden havde mit Hjem i Nærheden af Odense, søgte jeg efter Tid og Lejlighed at vinde et saa grundigt Kjendskab til Stiftets Kirkehistorie, som det var mig muligt, i hvilken Anledning jeg gennemgik Bisperkivet. Skjønt jeg ikke naaede ganske til Ende dermed, var det dog ikke nogen ringe Del deraf, som jeg fik gennemgaaet, særlig vedrørende Tiden før 1700, idet jeg erhvervede dels Afskrifter dels Udtog af de forefundne Aktstykker og Breve. Heraf er en Del allerede kommen mig til Nytte dels ved Udgaven af »Danske Kirkelove« dels i en Række Meddelelser i Kirkehist. Samlinger og andendets¹⁾. Men da der endnu er levnet en Rest, som jeg næppe tør haabe at faa videre bearbejdet, antager jeg, at en Meddelelse deraf i dette Tidsskrift, der allerede indeholder saa meget til Fyns Stifts Kirkehistorie, vil kunne være til Nytte for senere Granskere. Her da først de Breve, af hvilke jeg besidder fuldstændige Afskrifter. Enkelte af de meddelte Stykker ere hentede fra Rigsarkivet eller andre Samlinger.

H. F. R.

1.

1536 og 40. Udtog af tvende Breve vedrørende den første evangeliske Sognepræst i Gislev.

a.

Her Hans Clemendssen fick prestantats paa Giissel Kiercke per obitum domini Danielis secundum illud novum

¹⁾ Saaledes i Danske Magazin 4. R. V, 146—75 244—79. VI, 101—20. 193—224. 360—3. Rørdam, Hist. Kildeskrifter 2. R. II, 529—62.

exemplar præsentationis cum illa clausula, vt illa nova reformatio in primis habenda incorrupta atque inuiolata maneat. Datum Haffniæ die lunæ post festum Martini aar mdxxxvj.

Registre over alle Lande i Rigsarkivet.

b.

Hr. Hans Clemetzen hans Bref, at hand haver undt og givet til meenige Hospitalet her udj Ottense det Vicarie med ald hendes tilliggelse, som er udi vor Frue Kirke her ibid., som hans Forældre hafde funderet, og hand Patron til er; dog skulle alle hans Breve blive ved Magt, som hand hafver udgivet paa samme Vicarie Gods. Dat. Ottonie die Veneris post ad vincula Petri Ao. mdxl⁰.

Afskrift i Odense Hospitals Kopibog fra 1709 i Fyns Bispearkiv.

2.

1541, 6. April. Kgl. Stadfæstelse af en Ordning, der var truffen om Lønning af Kirketjenerne i nogle Kjøbstæder i Fyn.

Wi Christian med Guds Naade Danmarkes, Norges, Wendes oc Gottes Konning etc. Giøre alle witterligt, at os elskelig M. Jørgen, Superintendens udi Fyen, haffuer nu været hos os oc beræt, hvorledes at os elskelig Erich Krumdige, vor Mand oc Raad, Michel Brochenhuus, vor Mand oc Tiener, vore Befalingsmænd ofver Fyens Sticht oc Gods, oc hand med flere gode Mænd effter vor Befaling oc Fuldmagt haffuer gjort en Handel oc Contract udi nogle vore Kjøbstæder der udi Fyen paa hvis Rente oc Underholdning, som Læsemester, Scholemester, Hørere, Sogneprester, Degne oc andre Kirkens Personer skulle aarligen haffue til deres Ophold udi hver Kjøbstæd¹⁾. Hvilchen for^{ne} Contract om for^{ne} Læsemesters, Scholemesters, Sognepresters, Sognedegnes oc andre Kirke-tieneres Underholdning, som for^{ne} gode Mænd bestillet oc udi saa maade gjort oc forhandlet haffuer, Vi nu af synderlig Gunst oc

¹⁾ Se Danske Kirkelove I, Nr. 56 og 57.

Naade haffuer fuldbyrdet, samtycht oc stadfæst ved fuld Magt at bliffue ved alle dens Ord, Puncter oc Articler, som de udvise oc indeholde. Forbydendes derfor alle, i hvo helst de ere eller være kunde, særdeles vore Fogeder, Embedsmænd, Borgemestere, Raadmænd oc alle andre, for^{ne} Læsemestere, Scholemestere, Sogneprester, Sogne- degne oc andre Kirkens Personer eller deres Effterkommere her imod for^{ne} Contractes Lydelse at hindre eller udi nogen Maade Forfang at giøre, under vor Hyldest oc Naade etc. Gifvet paa vort Slot Kiøbenhafn, Onsdagen effter den Søndag Judica, Aar 1541.

M. Peder Winslows Afskrift i Kallske Saml. 471. 4°.

3.

1544. 3. November. Kongl. Stadfæstelse af et Skjøde, Odense Hospitals Forstandere havde udstedt til Jørgen Lykke.

Vi Christian (osv.) gjøre alle witterligt, at os elsk. Jørgen Lykke til Hverring, vor Mand oc Tjener, haver nu haft her for os et os elsk. Ejler Rønnovs, vor Mand, Tjener og Embedsmand udi Næsbyhoved Len, Christiørn Pedersens, Domprovst udi Viborg, Hr. Jens Pedersens, Forstander og Tilsynsmand til vort almindelige Hospital udi vor Kjøbsted Odense, aabne beseglede Pergamentsbrev, udgivet i for^{ne} Odense den Tirsdag næst efter S. Galli Dag Aar mdxliij, indeholdende, at de med wor Bevilling og Samtykke have solgt og skjødet Jørgen Lykke og hans Arvinger til evig Tid tvende for^{ne} vort almindelige Hospitals udi Odense Vaaninger og Ejendom, liggendes udi S. Hans Sogn der sammesteds, tvert over udi Østen fra S. Hans Kirke og Kirkegaard, som Christoffer Johansen havde sidst Ejendomsbrev paa og skylder aarligen til for^{ne} Hospital halvtotende Mark danske, at have, nyde, bruge og beholde til sig og sine Arvinger for en evig Ejendom fri og kvit foruden al Leje og Jordskyld til for^{ne} Hospital efter denne Dag at give udi nogen Maade; med flere Punkter og Artikler, som samme Brev udi alle Maader ydermere udviser

og indeholder. Hvilket forskrevne Brev og Skjøde vi nu af vor synderlig Gunst og Naade have fuldbyrdet, samtykt og stadfæst, og med dette vort aabne Brev fuldbyrder, samtykker og stadfæster ved fuld Magt at blive udi alle sine Ord, Punkter, Vilkaar og Artikler, som de udi alle Maade formelder og indeholder. Thi forbyde vi (osv.). Givet paa vort Slot Kjøbenhavn Mandagen næst efter Allehelgene Aar 1544. Under vort Signet.

Afskrift i Odense Hospitals Kopibog fra 1709 i Fyns Bispearkiv.

4.

1548, 22. Februar. Kongen eftergiver Biskop Jørgen Jensen Jordskylden af en Gaard i Roskilde, som hans Svigermoder beboede.

Mester Jyrgenn Jenssenn, Superattendentt wdj Fyenn,

Effich breff, at ko. Ma^t haffuer omdragett mett hannom xxvij β danske, som skulle aarligen giffuis af en gaardt till jordskyldt liggerendis vdj Roskilde søndenn Sancti Laurentij kircke och westenn wedt lille alle helligenn strede, oc hans hustrue moder Anne Brøggers nu i boer, oc effter thii hans hustrue haffuer en partt i samme gaardt, agtter handt attkiøbe then till segh oc syne arffuinge, oc handt oc hans arffuinge ther for were quitt oc frii for samme xxvij β danske Jordskyldt (som skulle giffuis till Roskilde gaardt) till euigh tiidt. Cum inhibitione solita. Datum Collingh tiisdagenn nest effter fastelaffuenns søndagh Aar etc. Mdxlviiij.

Registre over alle Lande Nr. 5, Fol. 176.

5.

1557, 14. December. Kansler Johan Fris tilskriver Kongen om forskellige Ting, bl. a. om Forbedring af den fynske Superintendents Løn.

Allernaadigste Herre! Jeg haver læst den Supplicats og de Artikler, som de højlærde udi Universitetet haver skikket Eders Kgl. Majestæt, og forstaar jeg, at det er tvende Artikler, som de besværer dennem udi og mene, at dennem ikke bliver holdt. Den første, at ingen Børn skulle forlenes gejstlige Len, som tilforn sket er, og at

E. K. M. ikke skulde forlene nogen noget Prælatur eller Kannikedom uden dennem, som ere lært og have studeret to Aar i Kjøbenhavn og have deres Læsemesteres Vidnesbyrd; den anden, at Læsemestere udi Universitetet, Prædikere, Skolemestere og andre, som ere gamle, skulde have deres Underholdning af gejstlige Len. Da tykkes mig, at de to Artikler kan vel findes Raad til, saa at de dennem med Billighed ikke kunde have derom at beklage, og er det billigt, at hvilke som gamle ere, som ere udarbejdede, at de ikke længer kunne fortjene deres Brød, at dennem tillægges deres Underholdning af gejstlige Len, og forseer jeg mig, at de gejstlige kunne ikke skyldes E. K. M., at E. K. M. haver jo nok forsørget dennem med deres Underholdning til denne Tid, og veed jeg ingen, der haver sønderlig Brøst paa uden Superintendenten, og vil jeg med Guds Hjælp drage herfra til Odense idag, og vil jeg tale med Superintendent og Lensmand, og vil se til, hvad Raad vi kunne faa til denne Superintendent i Fyn. Desligeste har Jochim Beck sagt, at han vil ogsaa se til, hvad Raad han kan faa til de Superintendenten i Sjælland og Skaane, og kan Jochim Beck berette E. K. M. Lejligheden derom, dersom E. K. M. tykkes saa godt at være, at E. K. M. vilde da skrive til alle Lensmænd over Stifterne i Jylland, at hver vilde forfare i sit Stift, hvad Raad der kunde findes til Superintendenten til sin visse Underholdning, og siden skrive E. K. M. al Lejligheden til igjen; siden kunde E. K. M. gjøre en endelig Beslut paa. Datum ut in litteris c: Hesselager 14. Dec. 1557).

Seddel i Rigsarkivet, vedlagt et Brev fra Johan Friis til Christian III.

6.

1559, 14. Marts. »Mester Jørgen Jensens Tingswinde paa then Eng och Saalandt paa Seyersløff Marck«.

Oluff Hersz y Liungby, Birckeffogetth till Nessbyhoffueds Byrckething, Knudt Anderssen y Anderupe, Lawritts Hanssen y Otthensze thing schriffuer, Anders Perssen y

Nessby, Oluff Gassij y Liungby och Peder Knudtszenn y Hiordsløff, wy giøre witterliggt for alle mett thette wortt opne Breff, Aar effther Guds Byrdh Mdlix, Thiszdagen nest epther Søndagen Judica, for ossz och menige thingmendth paa Nessbyhoffueds Birkething wor skychett Peder Mattszen fogett y Sancti Hans Closter, han wtti dag hagde thisze effthersc^{ne} Siunszmendt inden thinge, som wd wor melt, paa Seyerszløff marck atth wdlege Mesther Jørgen Jenssen, Superintendent till Fyens Stigtt, nogen engbond till tresindz thiuffue lassz høø, och Saalandt till thiuffue thønner haffre, effther Kong^e Matt^s Breffs Lydellsze. Tha framkom samme Siunszmendh, som wore Knudt Anderszen y Anderrupe, Knudt Hanszen y Kirkendrop, Jørgen Raszmussen ibid., Anders Perszen y Neszby, Oluff Gassij y Liungby, Oluff Anderszen y Anderrupe, Lauritts Jepszen och Frandz Lawriszen ibid. Hwilcke szom framkomme huer effther anden, hiemledhe och kundgiorde, atth effther som the tillmeltt och wdtagen wore aff tinge, tha haffuer the werrit paa forsc^{ne} Seyersløff marck, och ther wdlagde forsc^{ne} Mesther Jørgen Jenszen forsc^{ne} engbondt till tresindz thiuffue lassz høø och Saalandt till thiuffue thønner haffre: Først Saalanditt fraa Rugbierig och indtill Haaethorne, Agger effther Agger, then ene endhe wender paa Monckemadt, och then anden wender paa then wey, som løffuer till Stige. Itthem engbonden fick hand y Haalemadt nest optill Stranden, ligendis nest optill Knudt Perszens eng y Nystedh, oc forsc^{ne} Mendt wittnedhe inden tinge, ath the ey rettere wiss^{the}, endt the hagde wdlagtt och fulgiordt forsc^{ne} Mester Jørgen Jenszen samme engbondt och Saalandt effther Kong^e Mat^s Breffs Lydellsze, som forbemelt er, och forsc^{ne} Mester Jørgen wor selff perszonlig tillstedhe paa forsc^{ne} Jordzmond oc samtycket, lige szom forscriffuit stor, och tackede Kong^e Matt^s fogder, forsc^{ne} Peder Mattzen och Søffren Lyndegordh, och siden forsc^{ne} Siunsszmendth och gaff thennom en thønne øll for theris wmagh. Her effther bedis Peder Jenszen paa Mester

Jørgen Jenszis wegne om ethh tings winde wedh otthe troffasthe Danemendh, som wore Peder Knudszen y Hiordtsløff, Peder Mickellszen y Hemmersløff, Niels Knudszen y Neszby, Hans Brundh, Anders Korij, Christoffer Anderszen ibid. Knudt Jenszen y Liungby och Niels Ipszen y Stige, huilcke alle samdirectelig wittnedhe paa troe och Sandhedh, atth the paa for^{ne} thing och dag sandelig szoge och hørde, atth thette Siwndt szaa hiemlett wor, som forsc^{uet} stor, och wor her thingsteffninger inden tinge och hiembledhe, atth the hagde loglig tingkallitt forsc^{ne} Mesther Jørgen Jenszen emodt thette forsc^{ne} Siwndt, och hans Dreng Peder Jenszen stodtt till wedermaals thing, ther thette tings wynde wdgick. Thett bekende wy mett woris beszeglinge nedhen paa thette wortt opne Breff. Datum anno, die, loco vt supra..

Orig. med fem paatrykte Segl i Fyns Bispearkiv, Bispestolens Breve, 20.

7.

1563, 19. Juni. Fru Anne Oldeland Hans Norbys til Uggerslevgaard beder Biskop Niels Jespersen at skille hende af med hendes Sognepræst, Hr. Hans Jensen til Uggerslev og Bedeslev¹⁾.

Wenligh helsen altidt forsent med wor Herre. Kiere Mester Niels, beder iegh eder gerne, ath ij wille skylle oss aff med denne prest, som ij haffuer satt her, for Guds skyldt och for hans søns vskyldige dødt och pine skyldt, thi ij haffue nu nokc giffui oss aff risit, for huadt som helst Hans²⁾ fortørnede eder om den qvinde ij Gyrup³⁾. Lader oss nu nyde Gud Fader och hans kiere søns vskyldige dødt gaatt adt, adt ij wille ikce lenger holde oss

¹⁾ For en Del Aar siden meddelte jeg i Danske Mag. 4. R. V, 244 ff. de Breve og Aktstykker, jeg havde fundet, vedrørende den ovennævnte Frues og hendes Mands brutale og ihærdige Forfølgelse af deres Sognepræst. Ovenstaaende Brev, der indeholder et vigtigt Supplement til denne Forfølgelseshistorie, var undgaaet min Opmærksomhed, da det var henlagt paa et Sted, hvor det ikke hørte hjemme. Hr. Provinsarkivar Wad har været saa venlig at henlede min Opmærksomhed derpaa.

²⁾ Fru Anne Oldelands Mand, Hans Norby.

³⁾ Herom findes Oplysning i Danske Mag. 4. R. V, 251 ff.

vnder eders och prestens kors och riss saa saare, som ij her til dags giort haffue, thi wor alder naadigste Herre Kongeligh Maiestatt motte vel giffuit beffallingh paa, effter som ij haffue vnderuist Hans Naade, ath sette hanum her ind igen, dogh gaff hand ikce beffallingh paa ath sette hanum saa languorendis adt pine oss med hanum; men ath Hans skulle til forn haffue drefuit hanum aff medt hans hordhedt, huilkit aldrih nogit menniske skulle ij sandhedt kunde befindis saa adt kunde sige, men ij haffue giort oss det til ith hadt for den wrede, ij haffde til Hans, for hand suarede vdj Her Jostis sagh om den qvinde ij Gyrup. Saa beder ieg eder end nu gerne for Christi dødt och pine skyldt, ad ij gaar indt til eders eigen conscients och tenker paa, huad helder Hans schylde hanum her fra, eller och ij med the tho prouister, Her Anders vdi Lyndby¹⁾ och Her Jens²⁾ vdi Vigsleuff (med nogle andre prester, som dogh til stede wore och ikce vdi kirken) den tid ij alle tre skodde det lius vdj kirken, och Hans och Jegh stode der hos eder, och den gamle forreder stodt ij rette for eder, som skall hede sogne prest her vdi byen: huilkit iegh will beuse med x menniske, karle och quinder, som stode vdi vaben husit, baade aff kongens tienere och tiener hustruer och andre herre mendts bonder, som ere her vdi by medt oss, och nogle aff vore egne tienere, och stod der och mange paa kiergaarden op til winduit och hørde, huadt min mandt och ieg gaff eder fore for de tho prouister; och den forreder, som skall vere prest her vdi byen, stodt ij rette for eder, och bødt iegh til adt hente meste parten af sogne folkit ad beuse det medt, det wij sagde hanum til, den tid hand stodt ij rette ij kirken for eder, da formanede ij migh ved Christj dødt och blodt, och de andre tho prester som wore hos eder, adt ieg skulle giffue til for Guds skyldt, huilkit (!) ieg gik strax aff kirken och ij gaaren

¹⁾ Anders Knudsen, Præst i Lumby, Provst i Skam og Lunde Herreder.

²⁾ Jens Pedersen Prang, Præst i Vigerslev og Vevlinge, Provst i Skovby Herred.

och ville intit suare eder der sønderlige nogit til. Siden fuldis ij medt Hans och the tho prouister ij gaaren, och som vij waare mith vnder moltid, saa formanide ij migh atter ij gen tit och offte for Christi dødt och blodt, och haffde budt effter den samme forreder, som er prest her vdi byen, och loffuede och tilsagde oss det med haand och mundt, at ij ville skylle oss aff medt hanum och flij oss en godt prest ij gen, och der fore komme ij hanum til ath forbede migh hordeligen, huilkit iegh och gerne paa den tid forgaff, paa det wij motte vell bliffue affue medt hanum, och alt dette trøster ieg ath beuise medt nogit aff mith egit folk och saa medt fremmede, som hagde ath giøre for migh paa den dagh vdi gaarden, vedt viij eller x menniske. Saa hagde ieg ikce paa den tid kundit tro det, ad der hagde verit saadane edder bitte hierte til, som iegh tit och offte siden haffuer beffundit hos de samme. Saa beder iegh eder gerne, kiere Mester Niels, ath ij wille wel giøre och betenkce eder, thi wij kunde nu alle wel vide, adt ij haffue makt ath ophøge och nedtrykke, nar ij wille, saa ere wij nu nokc bleffuit forydmigit och reffsit, saa beder iegh eder, ad ij wille nu vell giøre och ydmyge eder for Guds naffn skyldt, om iegh er dis werdigh, ad iegh maa bede eder der om, adt ij wille nu schille oss aff medt denne, som skall were prest, thi wi leffue her vdi byen, som syndt er well ad sige aff; thi wij aldrigh kunde komme til Sacramentidt for det vuerdige meniske skyldt, som der saa handler, och bekender ieg migh for den verste synder, dogh wed iegh migh ingen husualelse ad faa hos denne her samme prest, och haffue wij och største parten aff almuen ikce kundit komme til Sacramentidt, siden hand kom hid til denne by, thi hand vnder oss alt ont, och wij vnder hanum det samme dobbelt igen, for hans troldoms gerninger haffuer vel forskyldt det. Saa staar hand ij predikce stoll om Søndagen, och forfylger almugen, lige som Jøderne forfulde apost[l]ene; intit beder hand, ad Gud wil affuende krigh eller orlogh,

och ei heller beder handt for wersligh øffrighedt, som andre gode sogne prester giøre. Vdi hans hus regemente findis icke liden brøst, thi handt er begaffuit medt lige sligh en quene, som hand er mandt, medt skendsell och en vnøttigh mundt, och serdeles modt wore folk, nar de gaa der omkringh, och maa ieg eller minne børn ei heller nyde beider naade, endt deris skendige mund til siger, huilket migh icke løster adt skriffue effter deris mundt, och skulde de vel bliffue stillede, hues ij haffde ei loffuedt oss adt skylle oss wed hanum, paa det wij kunde skjikke oss, som andre meniske burde ad giøre imod denne farlige tidt; och min sorge er icke med di ringiste, thi min mandt er vdi Kongeligh Maiestads bestillingh paa rigens gaffn och nøtte ad vdrette effter Guds villie, och iegh arme bedrøffuede quinde hadde vel andit ad tenkke paa, dogh kand iegh icke vere til freds for denne tyran. Saa skyller oss nu aff med hanum, ad der sker icke større vløst aff, ad kunde komme vdi kirken och skjikke oss som andre meniske; men wore Hans hieme, da baade iegh icke saa hart om, som iegh beder, thi min sorge skulle da vere let. Beffallendis eder Gudt. Ex Ugersleff Løffuerdagen for medsommer Aar effter Guds byrdt mdlxij.

Anne Ollelandt.

Udskrift: Erligh och wellerdt mandt Mester Niels Jespersen vdi Ottense och Superintendens vdi Fyns stigt sendis dette breff.

Biskoppens Paategning: Frue Anne Hans Norbyes breff mig anttuordet leffuerdag for Johannis 1563.

Orig. (dog ikke egenhændig) med Spor af Segl i Fyns Bispearkiv, Skovby Hrd. Nr. 7 (nu henlagt til Bispestolens Breve Nr. 24).

8.

1564, 12. November. Erik Rud paa Sandholt tilskriver Biskop Niels Jespersen om at skaffe Præsten i Vesterhæsinge en god kapellan, der kunde ægte Præstens Datter.

Jesus. Venlig Helsze altid ken fforszenth met wor herre. Kerre Mester Nyells, beszynderlig gode wen, nest

en wenlige tacksygellsze for allt erre oc gott oc beszynderlig for eders gode szuar etc. Giffuer jeg eder wenligen at wyde, at ieg nu szynderligh paa thet nye haffuer thald oc handled paa thet nye nu met Her Nyels y Westerheszinge, dha haffuer hand szaa loffuit, at hand will sette szagen y eders oc myn hand, hor wye kunde fynde en god gudffrøcttig perszonn, der kand hans bog, da wyll hand for wor skylld lade hannom Sogenen op alszammen, dog met szaa skell, at hand met then handell maatte faa en aff hans datter forszet der mett, oc hand oc szaa maatte faae hans vnderholling hans liffs tid, szom oc billig er. Kerre mester Nyels, szaa beder ieg eder gernne, attj wille nu gørre well oc tencke the beste Raad op for myn skylld; ieg wil en anden gang gernne gørre igen, hues eder kert er; thi thette er then beste mydyl paa bode syder, thet meg tøckis, oc kunde ieg nu bekomen en god, da will Jeg met Gudz hielp handle szaa met hannom, at thet skall gaa retth till; oc wille ieg for denne aarszage skylld icke sende prouesten det breff, men sender eder thet til bage ygen ingen¹⁾ i mit, oc beder eder gernne, attj wille nu tencke den beste middel op, till Gud wyl y kunde stedes bud til meg, eller ocszaa wy kome till hoffbe, at thet maa staa y rolighed saa lenge. K. M. Nyells, ieg wil nu icke lenger bemøde eder met min Scriffuelsze paa thenne tidt, mens ieg will nu oc altid haffue eder Gud almegtigste beffaled met alt, eder kertt er. Lader Anne oc ieg hilsze eder oc eders kerre høstru met mange c^m gode netter. Dattum paa Sandholt søndagen nest effter Sanctte Morttens dag, aar etc. lxiiij.

Erick Rud

met egen handt.

Udskrift: Erlig, wis och høylertt Manndth Mester Niils Jesperssen, superatendens wdthj Fyns stigtkt, min synderlig gode wenn, ganske wenligin thill skreffuitt.

Paategnet: Erich Rud om Cap. til Wester Hesing, Salling Herred, 64.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Salling Hrd. 20 c.

¹⁾ D. e. inden.

9.

1572. 1. December. Kongen tillægger Kapellanen ved S. Hans Kirke i Odense Højby Kongetiende i Stedet for fri Underholding paa Odensegaard.

Wi Frederich dend Anden (osv.) Giøre alle witterligt, at effterdi wi forfare, at Capellanen til St. Hans Kircke udi vor Kiøbsted Otthense her til haffuer hafft sin underholding paa wor gaard der samestetz, oc Oss Elskl. hæderlig Mand H. Peder Lauritzøn, som nu er Capellan til for^{ne} Kircke, underdanigst haffuer ladet giffue Oss tilkiende, huorledes hand giøris suag oc skrøbelig, oc derfor er hannem besuærligt same hans kost oc underholding at søge paa forb^{te} wor gaard, oc derfor er begierendis, at wi hannem udi andre maade med underholding wilde forsørge: Da effter slig leilighed, oc paa dett hand hereffter self kunde forskaffe sig sin underholding oc detz flittigere oc med større Vindskibelighed studere oc ware sit Kald, oc med Disk at søge paa gaarden derfra icke skal holdis, haffue wi aff wor synderlig Gunst oc Naade undt oc tilladt, oc nu med dette wort obne breff unde oc tillade, at for^{ne} H. Peder Lauritzøn maa fri uden Stetzmaal bekomme oc aarligen hereffter lade opbære Vor oc Cronens part aff Korn-tienden aff Høybyesogn oc dend til hans underholdings behoff quitt uden ald affgiffu haffue, niude, bruge oc beholde udi hans Liffs tid oc saalenge hand leffuer. Oc skal hand deroffuer ingen ydermere kost haffue paa Ottensegaard, oc Oss om widere underholding icke besøge, ey heller med ydermere hielp Oss i nogen maade besuære. Thi forbiude wi alle, ehue de helst ere eller være kunde, serdeles vore Fogeder, Embetzmend oc alle andre, for^{ne} Her Peder Lauritzøn her imod paa for^{ne} wor oc Cronens part aff Korntienden aff for^{ne} Høybye Sogn, effter som forschreffued staar, at hindre eller i nogen maade forfang at giøre under wor hyldist oc naade. Giffued paa wort Slott Koldinghus den 1. Decembr. Ao. Mdlxxii. Under vort Zignett.

Friderich.

Efter wor Allernaadigste Herris oc Arffue Kongis Naadigste Mandat de Dato Kiøbinghaufn den 25. Januarij 1666 er Originalen her aff med en fidemeret Copia der hos, i højst bem^{te} Hans Mayts Skat Cammer underdanigst at indleveris, offuerskicket. Oc at dette er en rigtig Copia aff forskr^{ne} offuerskickedede Original, bekreffter wj vnderskreffne med wore egne Hender oc vndertrygte indsegle. Datum Otthense d. 24. Febr. 1666.

Niels Bang S. F. m. p. p. Niels Pedersøn Brun m. m.
Laffritz Christensen Wellejus m. p. p. Herman Christensen
Beck m. p. p.

Originalkopi i Fyns Bispearkiv, S. Hans Kirkes Breve

10.

1574, 26. Februar. Kansler Niels Kaas tillader Biskop Niels Jespersen, at han maatte lade fiske i Aaen mellem Munkemølle og Dalum.

Jeg Niels Kaas thiill Taarupgaardt gjør witterligt for alle, atth iegh haffuer beuilgit och tiilladt, och nu med thette mit obnne Breff wnder och tiilladder hederligh och høylerdt mandt, Mester Niels Jesperszøn, Superintendent wdj Fyenns Stigt, att maa lade fiske wdj Aaen emellem Munnckemølle och Dallum, saa vitt som S. Knudtzclosters Friihedt siig thiillstrecker, wformeentt aff mine Fogedder och Andre, endthiill ieg anderledis ther om tiillsigendes worder. Tiill windisbiurdt vnder mit Zignete. Actum Othensze thend 26. Februarij Aar Mdlxxiiij.

Egenhændig Orig. med Spor af paatrykt Segl i Rigsarkivet. Saml. til Adel. Hist. Fasc. 16, Nr. 24.

11.

1577, 8. Februar. Kansler Niels Kaas sender Biskop Niels Jespersen nogle ønskede Kongebreve, bl. a. et om Forbedring af Bispens og Læsemesterens Residenser.

Minn vennlig Hellszenn nu och alletiidh forszennndt med wor Herre. Kiere Meister Niels, synnderliich gode Wenn: Tacker Jeg Ether ganntz gerne for alltt gott, som i megh giort och beuist haffuer: huilchet att forskiulde

Jegh wiill af Formugen findis goduilligen. Giuffuer Jeg Ether venligen tiilkiende, att Jeg vnderdanigst haffuer tallit Kong. Matt. thiill paa Ethers Vegne om huisz Erinder, som i haffde hos meg bestiillit: Oc for thet første sender ether enn Breff tiill Jurgen Marszuin, att hand med thet første schall lade bygge Ethers och Leszemesterens Residentze. Der hos huisz andre Breffue, som i haffuer werrit begierendis. Wdj huiss made Jeg kand giøre, i kand haffue gott aff, schall i finde meg willig. Wiill her med nu och alletid haffue Ether Gud Allermectigste beffallendis. Aff Fredrichsburgh thenn 8. Februarij Anno etc. 77.

Niels Kaasz.

Udskrift: Hæderlig och høylerdt Mannd, Mester Niels Jesperszen, Superintendent wdj Fyenns styct, minn synderlich gode Wen, gantz wenligen.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Bispestolens Breve 13.

12.

1578, 4. Februar. Lensmand Jørgen Marsvin indtager et Stykke af S. Hans Præstegaards Have under Odensegaard mod et Stykke Jord i Aaløkke.

Jeg Jørgen Marsuin til Dybeck, Lensmand paa Kon. Mats. gaard vdj Othensse, kiendis oc giør alle witterligt mett thette mitt obne Breff, att ieg til Kong. Mats. Gaardts brug haffuer indtagidt aff S. Hans Sogne Preste Gaardts hauffue ett stycke Jord, liggendis vden for thend øster Kongens Stald Portt: paa huilckidt for^{ne} stycke Jord ieg paa Kong. Mats. wegne haffuer wederlagt til forschr^{ne} Preste Gaard ett andett stycke Jord, liggendis vdj Aalycken, nest op til Knud Lundis buss, som Her Hans Christensen, Sogne Prest til for^{ne} Kircke, findis att haffue indheignitt, och ieg hannom paa Kong. Mats. goede Behag fuldkommeligen hiemle och tilstande wil. Til ydermere Windisbyrd trycker ieg mitt Signete her neden vnder och mett myn egen hand vnder-schreffuidt. Actum Othense gaard thend iiij Februarij Aar Mdlxxviij.

Jøren Marsuin
egen handt.

Orig. i S. Hans Præstekalds Arkiv i Odense.

13.

1579, 11. Maj. Biskop Niels Jespersen til Stiftets Provster om offentlig Taksigelse i Kirkerne for heldig Afslutning af de langvarige Lensstridigheder.

Gratiam et pacem in Christo Jesu. Fromme Dn. Præposite, post debitam gratiarum actionem, sender jeg Eder efter Kgl. Maj.^s Befaling denne efterfølgende Copi af Hans Naades Breve og Vilje, som skal Dominica vocem jucunditatis af alle Prædikestole over alt Riget forkyndes efter Bønnen sidst udi Prædiken. Hvorfor jeg Eder strengeligen byder, at I ufortøvet lader tilsammenkalde Eders Herredsbrødre og dennem samme Copi dicterer, at de den publicerer, som forskrevet staar, intet addendo auferendove. Og befaler dem, at dersom de have nogen Casus matrimoniales aut alterius materiæ nostræ religionis, om hvilke nødtørfteligen Behov gjøres sig at bespørge, at de give Eder dennem tilkjende, at I dennem optegner og skriftligen med Eder hid indfører til Synodum Præpositorum universalem, som skal staa den Tirsdag næst efter Trinitatis Søndag efter gammel Sædvane, efterdi at universalia Comitia totius Regni er ikke her bestemt at holdes i dette Aar. His vale feliciter in Christo cum Ecclesia domoque tua tota. Otthinia d. 11. Maji Anno 1579.

I gode Christne skulle vide, at det er Kgl. Maj.s vor allernaadigste Herres strenge og alvorlige Befaling, at paa denne Dag skal der almindeligen over dette ganske Kongerige udi alle Sognekirker ske en gudfrygtig og hjertelig Taksigelse til Gud udi vor Herres Jesu Christi Navn for alle sine Velgjerninger, disse Lande og Kongeriger saa faderligen hertil bevist; og sønderligen at den allermægtigste Gud haver nu saa naadeligen ved vise og gudfrygtige Herrers af Danmarks, Lanteholstens og andre Fyrstedømmers betroede Raad og Gesandter udført til en rolig og fredssommelig Ende hvis vigtige Sager og Handel, som hertil udi lang Tid dette Kongerige og Lanteholsten imellem været haver, saa al Tingest er nu vel fordragen til en bestandig og

evig Fred. Hvorfor vi allesammen med Hjærte og Mund ville takke og prise Gud vor himmelske Fader med sin kjære Søn Jesu Christo og den Hellig Aand; og hjærteligen herhos bede, at dette, som saa lykkeligen og vel forhandlet er, maa fremdeles formedelst Guds Naade og Hjælp blive varagtig og bestandig til Guds Ære, Danmarks Rige med Holsten og andre omliggende Lande og Fyrstendømmer til Fred og Gavn; og naadeligen altid bevare vor allernaadigste Herre og Konge med alle andre gudfrygtige Herskab og Øvrighed med langvarig og lyksalig Regimente, for vor Herres Jesu Christi Skyld, og dennem med alle deres Undersaatter give sin Naade, saa gudfrygteligen altid herefter at leve, at vi ikke med nogen vor Utaknemmelighed og andre grove Synder skulle saadan guddommelig Naade og Velgjerninger forkaste. Amen

T. Nicolaus Casparus
S. F.

Afskrift i Kallske Saml. 97 Fol.

14.

1582, 2. Juli. Borgmester og Raad i Nyborg bede Biskop Niels Jespersen at ordinere Laurits Stampe til Kapellan i Nyborg.

Wor wenlig Helssen nu och althiidt forsendt med wor Herre. Kierre Mester Niels (osv.) giiffuendes ether wenligen att wiide, och som ether wel er beuist, att Gud allermegtigste haffuer ladett kalle wor Capellan, Her Anders¹⁾, fra oss och thil Fløstrup och Wllersløff Sogner, huor fore wy nu wdj hans stedt igien behøffuer en anden erliig Person till en Capellan, och wy ther wdoffuer formedelst en chresten forbøn och Guodtz forsyen haffuer igien kallett thenne Person, Lauriidtz Stampe, thil en Capellan her wdj Nyborliig, doeg met sliigh forordt, att y kandt finde hannom bekuem ther thil att werre wdj Lerdom; huor fore wy beder ether gierne, att ther som y wdj slig maade finder

¹⁾ Anders Bertelsen (s. Saml. t. Fyns Hist. og Topogr. III, 40).

hannom bekuemmeligen att werre, att y thaa hannom wille ordinere. — — Ex Nyboriig then 2 Julij Anno 1582.

Borgemester och Raadmendt
wdj Nyboriig.

Udskrift: Hederlig, wiis och høglerdt Mandt, Mester Niels Jespersen, Superintendent offuer Fyns stiigt, woris sønderlig guode Wenn, gansche wenligen.

Orig. med Stadens Segl i Fyns Bispearkiv, Vinding Hrd. 47.

15.

1583, 1. Januar. Kongebrev til Biskop Niels Jespersen om at hjælpe Morten Nielsen, Rektor i Nyborg, til at blive Sognepræst i Skjellerup og Ellinge.

Frederich thend anden (osv.). Wor sønderlig gunst thilforn. Wider, att thenne breffuisere, Morten Nielsen, som thil dess haffuer werit skolmester vdj wor kiøbsted Nyborrig, haffuer vnderdanigst for oss ladet berette, huorledes epter att Her Peder Kotte, som wor sogneprest thill Skellerup oc Elling sogne, er død oc affgangen, skall sognemenden vdj for^{ne} Skellerup sogen, som er hoffuid sognedt, med proesten kallett oc vduaald hannom thill theris sogneprest att were eptther Ordinantzen, och att sognemenden vdj for^{ne} Elling sogen, som dog er thet ringeste sogen, Annexe thil for^{ne} Skellerup sogen, icke wille giffue hannom kald aff thend aarsage, att oss elskelig Otte Emmicksen thil Steensgord, wor mand oc thiennner, haffuer tuende thiennner ther wdj sogened, som ther thil icke wille giffue sin thilladelse. Underdanigst begerendis thil same kald att motte forhielpis. Thi bede wij ether och wille, att epttherdj for^{ne} Morten Nielssen haffuer lang tidt ladett sig bruge vdj skole tienneste, skicket sig ther vdinden thilbørligen, oc skall were skickelig thill kaldt, och aff Skellerup sognemend, som hoffuid sogned er, eptther Ordinantzen louligen kaldett thill deris sogneprest, och the wdj Elling sogen aff Annexet icke haffuer anden aarsage, end for^{uit} staar, ther med the med billighed [hannom] kunde forskiude: og hannom da thill for^{ne} kald forordinere

och tilschicke, vanseet att for^{ne} Elling sognemend aff vbetenckt egensindighed for vden billig aarsage icke ther thil wille giffue theris kald och sambtøcke. Ther med skeer wor wilge. Skreffuit paa wort slott Skanderborrig then 1. Januarij aar 1583. Vnder wort Signet.

Friderich.

Udskrift: Oss Elsk. Hederlig och Høglerdt Mandt, Mester Niels Jespersen, Superintendent wdj Fyens sticht. Samtidg Kopi i Fyns Bispearkiv, Vinding Hrd. 47.

16.

1587, 22. Oktober. En Ordning angaaende Skolemesterens og Hørernes Kost i Nyborg.

Wi effterskreffne Lauritz Brockenhus thil Brangstrup, Kon. May^{ts}. befalings mand offuer Nyborg Leen, Nils Jespersen, Superintendent i Fyns Stigt, Christen Nilssøn, Sogneprest, Borgemester oc raad wdj Nyborg, gjør witterligt, at effterdi wor allernaadigste Herre oc Konning, Konning Frederik, haffuer naadigst wndt oc funderit thil en Scholemester oc tuende Hører her wdi Nyborg thre lester Korn aff Hans May^{ts}. Anpart aff Kornthienden her wdi Leennit thil deris Kost oc Underholding at maa bekomme aarligen¹⁾; oc effterdi Hans May^{ts} thilholder os wdi hans Fundatz, at wi skulle forordne, hor samme Scholemester oc Hører skulle spisis oc wnderholdis, saa haffue wi der paa giort thenne forordning, at huilken mand, som selffuer holder Scholemester oc begge Hører thil Kost, skal giffue dennem tho maalthid mad om dagen thil x slet for middag oc v slet effter middag, oc iiij gode retther mad thil huer maalthid, effter som dagen er thil, och Steg tuende gange om wggen. Oc der som nogen aff dennem haffuer sig nogit at beklage, enthen den som thennom skal wnderholde, eller oc skolemester oc hører paa dennem igen, for nogen wbillig-

¹⁾ Trykt i Hofmans Foundationer V, 448—9. Samtidig Afskrift findes i Fyns Bispearkiv, Vinding Hrd. 9.

hed, theris Kost oc Underholding anligendis, da skal de giffue Leensmanden, Sognepresten, Borgemester oc Raad her sammesteds thil kiende, at de siden kand forordne oc skaffe det mellem dennem. At thette saa wdi alle maade her effter holdis skal, som for^{uit} staar, haffue wi thil ydermere vindisbyrd tryct worris Signet her neden wnder oc Borgemester oc Raadt deris Stadtz Signet. Actum Nyborg 22. Octobris Anno 1587.

Samtidig Afskrift i Fyns Bispearkiv, Vinding Hrd. 9. Jvfr. Saml. til Fyns Hist. og Topogr. VII, 288.

17.

1589, 22. December. Odense Raadstuerets Dom i en Sag mellem Kapellanen og Kirkeværgerne til Vor Frue Kirke i Odense.

Borgemestere oc Raadt vdi Otthense giøre witterligh for alle vdi thette wortt obnebreff, Aar epther Gudtz biurdt 1589, Mandagen then 22 dagh Decembris, for oss paa Otthense Raadhusz schickitt wor hederlig oc wellerd mandt Her Peder Nielszen, Capellan till Sanctj Hans Sogen her ibid., oc hagde ladett for oss opkallitt erlige oc welacktthe mendt Jacob Henrickszen Raadmandt oc Mickell Mulle borger her ibid., Kircheueriger till wor Frue Sogen, oc tilthalde thennom for nogen penge, som handt beretthe, att the forholder hannom fore, som er fire marck aff Residentzen, the aarligen skulde wdgifue for theris Sogneprest, huilcke handt beretthe, att the icke haffuer wildt giffuit hannom, medens the haffuer weritt kierckeueriger. (Som Hjemmel fremlagde Kapellanen tvende Breve, nemlig den saakaldte Erik Krummediges Fundats af 1. Febr. 1541 og Christian III's Benaadning af 9. Januar 1555 for Kapellan ved S. Hans, ifølge hvilke S. Laurits's Vicarie (i Vor Frue Kirke) var tillagt nævnte Kapellan, saaledes at der for Vicariets Residens (Vor Frue Præstegaard) aarlig skulde ydes ham 4 Mark af Vor Frue Kirkes Værger. Disse undskyldte deres Vægring dermed, at »Kirkens Bog formelder ikkun paa 2¹/₂ Mark«). Huorfore the ocsaa satthe wdi alle Retthe,

om the eyes att giffue hannom mehre, eptherthij the icke wiste, huor the skulde thage thennom, eller huorledis the skulde schriffue thennom vdj theris Regenskab. Oc wor therfor paa begge sider en endeligh dom begierendis. Medt flere ordt thennom emellom forløffe. Tha epther tillthalle, giensuor, breff oc segell oc den sags leylichhedt, tha kunde wy icke andett kiende, endt att huis som er funderitt till Capellanens wnderhollingh, thet bør wor Frue kirckeueriger paa kierckens wegne att opkreffue, oc igien paa kierckens wegne vdretthe till for^{ne} Capellan epther then fororningh, som for^{ne} gode mendt haffuer giortt om Capellanens wnderhollingh, oc epther høg bemeltthe Kong. Mat^s stadfestelse breffs liudelse. Thill ydermere vindisbiurdt er wortt stadtz Secrett her neden wnder trøgtt. Datum vt supra.

Orig. med paatrykt i Segl i Fyns Bispearkiv, S. Hans Kirkes Breve.

18.

1589, 10. Februar. Ansøgning fra Kapellanen til S. Albani Kirke i Odense om Forbedring af hans Løn.

Welbyrdig Her Cantzeler, gunstige Herre. E. W. Fromhed werdis till for Gudz skyld att wiide, at ieg fattige mand er en Capellan oc medthiennere till S. Albanj sogn her i Otthense, oc med mindste wnderholding forsynett for alle andre kirke thiennere i Byen, att min wisse oc wuisse indkomst, till kaast, kleder, ildebrand oc anden nødtørffthighedt, kand icke beløbe sig offner l daler. Huor fore min ydmygeligste bøn er till E. W. F., att j med de andre Regierendis Herrer wille forhielpe meg hoss woris wnge wdualde Konning, att ieg motthe bekomme for mig oc mine effterkommere i den kald nogett ydermere til min wnderholding, oc om mueligt waare: Ko^e Mtt^s oc Kronens partt aff Hundstrup sogn i Skamherriidt, aff huilken Erlig oc Welbyrdig Moritz Podebusk tiil Kørup giffuer aarlig affgift, Ru iiij pund, Byg vj pund, Haffre $\frac{1}{2}$ pund. Dette will den barmhiertige Gud Eders Fromhedt med all Lycke oc Benedidelse belønne,

effter som hand dennem loffuer allesammen, saa mange som hans rigis¹⁾ tiennere till dett beste forfremme. Denne samme naaderige Gud beuaare E. W. F. med lycke oc wel-signelse till siell oc liff nu oc altid, Amen.

Oththoniæ then 10 Febr.

E. W. F. ydmyge T.

Ao. 1589.

Jørgen Pederssen.

Capellan till S. Albani.

Biskop Jacob Madsens Paategning: Capellanens Supplicats til S. Alban offereret ved mig Cancelli: 11. Febr. 89.

Difficile esse aliquid impetrare, priusquam electus rex peruenerit ad iustam ætatem regiam.

Orig. i Fyns Bispearkiv, S. Knuds Kirkes Breve.

19.

1590, 11. April. Biskop Jacob Madsen ansøger om nogen Forbedring i sin Embedsløn²⁾).

Guds naade, lycke och welferd ynsker ieg ether i Christo Jesu med min plictige thienniste for mange beuiste welgerninger, att forskylde igen wdi alle the maade, ieg wed, ether eller ethers til ære och gode were kand. Gunstige Christian, gode patrone och mecænas, som i god-uilligen mig tilbiuder att wille forfremme hoesz raadet, att huis her er perpetueret til embedet och der aff frakommet skulle ske wederlaug fore, nar i med clare fundatzer och ko. breffue bleff der wdi grundeligen wnderuiist: Saa er thend gaard wdi Snedstrup liggendis, ieg senisten Ethers F. tilskreff om, funderet til embedet aff hofflofflig kong Christian i Colding anno 1558³⁾, och er thend beste blant di sex, fundatzen paa liuder, skyldendis vij ørt. korn och anden bede, som denne sandferdige hoeszliggendis copi aff fundatzen strax i begyndelszen paa thet andet blad wd-uiszer, huilchen gaard M. Jørgen selffuer da wdi were haffde, førend the andre fem er ther ocsaa til funderet. Men siden

¹⁾ For hans rigis har Orig. harridis.

²⁾ Jvfr. Svaret paa dette Andragende i Danske Kirkelove II, 478—9.

³⁾ Danske Kirkelove I, 535.

er thenne same gaard forlentt salige M. Jørgens effterleffuerske hindis liffs thid, huilchen Elsæ s. mester Nielszis er ephther hindis død igen med forlenntt, och hun nu wdi were haffuer ephther hindis forleningsbreffs lydelsze, och haffuer ther aff tho aars landgilde ephther formere M. Jørgens høstrues død opborenn och gaarden nu borttfest. Att saa vdi sandhet er, beckefftis med hindis egen forlenings breff, wdgiffuen anno 1584, wdaff huilchen ieg sender ether ocsaa en sandafftig copi hoesz fundatzen antegnet. Och ephtherdi att thend gaard war, førend M. Niels bleff hidkallet, kommet fra embedet, och for andre aarsager skyld haffuer min formand wden tuiffi igen becommet det callenthe gods wdi Falster, om huilchet ieg inthet om taller; men om the ij gaarde wdi Egensze och Raunstrup, som same forlenings breff paa liuder, och sende Ethers F. en copi aff, sidste gang ieg skreff ether til, wdaff huilche hand maatte bruge Raunstrup til en aufflsgaardt, paa thet hand skulle icke besuerge presterne eller ligge paa sin pung wdi sin visitats. Saa ephtherdi ther er en gaard bortte fra embedet och er forlent min s. formands hustru, som forlenings breffuit wduiszer; diszligeste att ieg besuerris med languarendis visitatz paa the 14 øer, her ligger wnder stigtet, och ther forwden er forplict ephther fundatzens liudelsze att høre med lensmanden aarlige Nykøbing hospitals regenscab, sameledis høre kirckernis regenscab paa Alsø och Erø, er ieg paa thett ydmygeligste begerendis, att saadanne leylichkeit och mitt arbed maatte offuerweyes, och ieg maatte naadeligen effterladis presternis gesteri pendinge her wdi Fyen, eller wdi Nesbyhoffuitz leen allene, som ieg haffuer skreffuid Ethers F. widere om tilforne¹⁾, dog alting ephther the gode herrers egen gode wilge. Her ligger ingen pendinge til embedet, som fundatzen wduiszer, och er meget besuerligt for denne fattige mand, her skal holde huesz, och de ackter icke dørt høye købet paa thiende kornet

¹⁾ Jvfr. Danske Kirkelove II, 454—5.

mod landgilde korn att regne. Er paa thett allerwenligste begerendis, ja ochsaa for Guds skyld, j icke wille lade ether besuerre aff thenne min langsommelig och dog nøt-tørfftig schriffuelsze och besuerring. Jeg wil findes ethers willige thienner igen til Gud med mine bøner, huilchen ieg wil haffue ether, sameledis altt, huis ether kiertt er, befalled; hand lenge ether wdj languarendis sundhet och gudfryck-tige raad och anslag bevare. Schreffuit wdi Othensze 11. Aprilis anno 1590. E. W.

Jacob Mattszøn, superintendens
i Fyns stift.

Udskrift: Erlig och welbyrdig mand Christen Holck til Søbo, kon. Mayz. secreter, min gunstige tilforladendis gode mecænati och wen, gandske ydmygeligen.

Orig. i Rigsarkivet, indkomne Breve til Kancelliet.

20.

1591, April. Præsten i Skaarup klager over sin Præstegaards ringe Tilliggende.

Er kronens preste gard j Skorp brøstfalden til ager oc eng, skou och marck offuer all Skorpe byes grund, som Jeg haffuer tuende Siuns breff paa, saa at der icke kand saais till preste garden j øster marck vden 16 skeper ro, oc nar engen vell graaer, samlis 3 les hø. I mellem marck kand saais 7 ørtu ro oc 12 les hø, och j Egers mand¹⁾ kand aulis 8 smaa kyler hø. Dette er all den herlighed oc eiedom, som ligger till kongis preste gard j Skorpe sogen offuer all Skorpe byes grund. Der er ingen part till prestegarden, enten maal eller stiuff j skouen, j engene, j haffuerne, icke heller haffuer prestegarden paa nogen anden byes grund forlag der for. Maa ieg icke heller faa skell eller tegen mellem preste gardens jord och bøndernis, jaa maa icke nyde enten brød²⁾ eller marcke skell, som de giøre; maa ieg icke faa anden skell, end thi ville vnde

¹⁾ 3: Mad, Eng.

²⁾ Saaledes staar der ganske tydelig.

mig. Dett, som gotfolck haffuer giffuit til preste garden y gamle dage, er meste part tagen der fraa igen vden al dom och ret, som ieg haffuer breff oc segell paa. Huilchet ieg haffuer giffuit tilkiende min kiere øffrighed, Prousten, min Superintendent, Kong^e Matt^s Høffuitzmand paa Nyborg, erlige och welbyrdige salig Axell Viffert, oc Lauritz Brockenhuus, som nu er Lensmand paa Nyborg, oc liden beskeen faait. Jeg haffuer oc der om suppliceret min allernaadigste Herre och Konningh, Konning Friderich, med salige och høyløfflige hukommelse, och fangit hans nadis forschriff till salige Axel Viffert om prestegardens forarringh; effter huilchet intett bleff vdret, och lyde min herris forschriff saa:

Frederick then anden med Guds naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis koning. Wor synderlig gunst tilforn. Wider, at thenne breuisere Her Lauritz Hanssøn, sogne prest till Schaarup sogen, vnderdanigste haffuer ladit berette for oss, huorledis hand mөгitt skall vere brøsthouden paa hues ager och eng, som ligger til prestegard j for^{ne} Skorup, saa hand icke ner skall haffue sin fulde moll vdj marcken, som hannem burde, oc der till med skall en part, som er giffuen till hans prestegard, med vret vere der fraa komen, och begerer der for, at all marcken maatte komme till rebs. Da effferdi at reb icke kand komme paa marcken, vden menige mand ther offuer fanger skade, bede wy eder och begere, attj lade forfare leyliheden, om for^{ne} Her Lauritz er saa brøsthouden, som hans Supplicatz, vj eder her inde luct til skycker, formelder, oc ther som saa findis, atj tha ere hannem behielpelig, at hannem maa ske vdleg, fylliste oc fuld moll, heller end all marcken skall kallis till rebs. Ther med giøre y oss synderlig till willie. Befalendis ether Gud. Schriffuit paa wor gard wdy Othense then 5. Junij ard MDLxxvij. Wnder wort Signete etc.

Her vdaff kunde y formercke, Reuerende Domine Episcope, huad ret mig skeer till kronens prestegard i Schorp etc.

Udenpaa med Biskop Jac. Madsens Haand: Bryst
paa Skorop prestegord Ao. 91, Ap. 17.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Sunds Hrd. 38.

21.

1595. Tvende Optegnelser af Hr. Jens Nielsen Bang, Kapellan ved
Graabrødre Kirke i Odense (siden Sognepresi i Flemløse).

a.

Capellanens lønn thill Graabrødre aff
Helligtrefoldighetz Alter.

Lauritz Lindegaard huer termin $4\frac{1}{2}$ ʒ 8 alb.

Margrete Jens Bagers paa Vestergade 2 ʒ.

Anders Ibsønn paa Nørregade 1 ʒ 16 alb.

Marren Mulisdaather 3 ʒ 16 alb.

Aff Smæde laffuit 3 ʒ 16 alb.

Thette vdleggis thill guode Rede.

Menn er ieg kommen y Forfaring, videre indkomst
at verre beuilget Capellanen thill Graabrødre. Och effther
ther hos Capellanen icke findis nogen schriffthelig Be-
sched ther om: Beder ieg ydmyggelig, at huadsom ret-
ferdelig haffuer verrit mine Formend beuilget, ieg och
maathe fodris thill samme att nyde, eller andet y thet sted
bekomme, formedelst gudfryctiigh Øffrighetz wnderrethning
och Behielpning.

b.

Efftherdi ieg ved gudfryctige øffrighetz wnderrethningh
er kommen i Forfaring, at hæderlig Mester Jørgen Sim-
monsøn bør at giffue Capellānen thill Graabrødre aarligen
noget thill sin wnderholding (huor for ieg haffuer huer i
sin Sted wnderdanligste betacket), tha er ieg yddermere
ydmygeligste begierendis aff samme christelig øffrighet at
paasigis, huad aarligen retferdelig schulle vdgifuis aff
for^{ne} M. Jørgen till Capellānen, effther thett vederlag hanum
therfor er beuilget aff Kong. Matt. aff Schamby etc. oc
effther thenne thid, som nu er, paa huilken alting er
dyrere. Disligeste huad mig bør aff rette at haffue for

then forløbne thiid, som vor nu Allehelgendag sist forleden ij Aar, paa huilken ieg haffuer vuerdig verrit M. Jørgens Metthienere. Efftherdi mig er icke mindre Arbeide tilfalden paa then thiid enn nu, oc ieg tilforne for min Rentis Fraakommelse mig beklagit haffuer.

Udenpaa med Biskop Jacob Madsens Haand: »Her Jens Capellanen till Graabrødre om hans løn aff M. Jørgen [15]95.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Graabrødre Kirkes Breve.

22.

1596, Januar. Biskop Jacob Madsen tilskriver Christoffer Valkendorf til Glorup angaaende nogle Forandringer, som denne ønskede foretagne i de sædvanlige Kirkeskikke, med Hensyn til hvilke Forandringer Biskoppen dog var meget betænkelig¹⁾.

Gunstige Christopher, herre, patron oc gode her lentzmand, effter som ethers thiener haffuer mig offuer-
antuordt noget articler, kirke ceremonier anrørendis, som E. F. begerer att holdis vdj ethers kircke Suinding effter ordinantzen oc paa dem begeret ett venlig suar; saa er ieg ydmygligen begerendis, att E. F. ville denne min gensuar anamme vdj then beste mening, oc vil gierne lade mig vnderuisis, huis noget findis her vdj att vere aff mig forseett.

Om daaben.

Att barnet schall offris eller opbæris til alterit, effter dett er døbt, findis icke i ordinantzen, och haffuer papister draget denne ceremonie ind i kirchen aff det 12. cap. vdj den anden Mose bog, for huilcken wi ere fri, oc holdis her i riget denne ceremonie oc besynde[r]lig her i stigtet vdj alle kircker ved mact, oc beger gierne vdj denne cerimonie som andre att motte holdis enformighed i alle kircker.

Men effterdj ieg haffuer funden denne ceremonie for mig her i stigtet oc holdis vdj andre stigter alle vegne

¹⁾ Se noget nærmere om denne Sag i Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. I, 99 ff.

ved mact och er endnu vdj brug hosz adell oc wedell, diszligeste min naadigste herre printzis schrifftelig befaling, daterit i Kiøpnehaffn anno 88¹⁾, mig thilholder, att ingen skall vnderstaa sig noget vdj de ceremonier, vdj ordinantzen ere vedtagne och thil disze vdj kirckerne her vdj riget brugeligt haffuer veret, att forandre aff egensindighed [eller] priuat mening, meden att de alle oc huer holde dem vdj lerdom och ceremonier, effter som vdj høgbe- melte hans kiere herre faders tid oc til disze er sked etc., tør ieg icke saadanne cerimonier vden min naadigste herris oc Danmarckis rigis raadz befaling forandre, oc vil gierne lade mig findis redeborn (!) oc vilige, om anderledis holdis skall, att fuldkomme.

Att wecte børn icke døbis paa de tider, som seduanligen ere att døbe ectige børn, forfarer ieg att ske for denne aarsag, att de børn, som afflis i ecteskab, skall vere for verden vdj høyre act oc ære, end de, som afflis vdj ett wtuctig leffnett, men findis dog icke vdj ordinantzen, naar de skulle døbis, men presten att spørge, huem fader er til barnet.

Saa vitt funten er anrørendis siunis mig gaatt, att den bliffuer standendis, som den aff arildtz tiid verit haffuer, oc icke ieg ved nogen kongelig befaling att vere vdgangen. den anden stedz att forflytte.

Om barsell quinder att indlede holder ordinantzen inted om, men siger, att de ey behøffue att lade sig aff tienerne indlede, naar de effter deris barne fødzell vil gaa i kircken. Dog holdis denne ceremonie vdj alle kircker vdj Danmarck ved mact, vden tuiffuell effter høglofflig koning Christiani III breff vdgiffuet aar 1539 vdj Soer²⁾, som er tho aar, effter ordinantzen er vdgiffuen, formelendis blant andett, att barsell quinder skulle holde sig inde vdj 6 vgger effter deris barne byrdt oc siden lade dem ind-

¹⁾ Danske Kirkelove II, 583—5. Forordningen er medudstedt af Christoffer Valckendorf.

²⁾ Danske Kirkelove I, 146—7.

lede aff thienerner, oc kand formercke, effter denne kongelige befaling er denne cerimonie siden holdet ved mact.

Saa vit som faddere ere anrørendis, haffuer ieg anholden hosz predickanterne, att de det kongelige breff, vdgiffuet vdj konge Christiani III tid, att der skulle icke biudis flere end 3 faddere eller fire i det høyeste¹⁾, holde hosz deres sognefolck, att saa ske motte, oc siger, sig dog dett icke att kand vdrette vden øffrighedz befalning. Er paa dett venligste begerendis min gunstige hr. lenszmandz raad vdj thette stycke, saa vill ieg ochsaa findis goduilligen den att følge.

Om altarets sacrament.

Ordinantzen inted metfør, att de, som anammer sacramentet, skulle side for alteret, thil thienisten er vde, men huer att søge sitt stolestand, effter de haffue anammet sacramentett, oc der tacke oc bede Gud om hielp och bistand, att de kunde faa en sand nytt[e] oc gaffn aff sacramentet.

Att barsell quinder oc deris hoszbonde eller brudefolck skulle besynderlig gaa til sacramentet, den dag de gaar i kircken, eller disse viesz tilsammen vdj ectestat, siunis att ske mere aff seduanne, end att de bruge dett aff fornødenhed, thi mand bør icke att acte tiden, naar en anammer sacramentet, men fornødenhedz aarsager, huorfore hand haffuer dett behoff att gøre.

Ved ieg icke andet, end den christen almue her i stigtet retteligen vnderuises aff Gudz ord om sacramenters rette brug oc nytte, huilcket ochsaa giffues dem, som sacramentet anamme, vdtryckeligen tilkiende i den fortale, som lesis aff manualen for altarett.

Saa viitt de andre Gudz ordz tilhører ere anrørendis, som er neden for koret, kand ieg icke andet forstaa, end vere dem friitt fore att stande eller side oc acte, huad vdj denne høye ceremonie handlis, eller ochsaa gøre deris

¹⁾ Kongebrev af 14. Marts 1549 (Kirkehist. Saml. I, 473—4).

gudelige bønner til Gud medler tiid oc icke derforre straffis aff predickestolen.

Om forherdede mennisker och om affløsning.

Ordinantzen vdj det x capitel holder dem for forherdede oc bandzmenisker, som aabenbare leger i obenbare laster oc saaledis fortørne kircken, som hoerkarle, skørleffnere, oc ville icke rette sig, naar de ere en sinde oc anden sinde paaminte, men bliffuer forherdede i deris ondskaft, de mue holdis for hedenske och fordømmelige. Matth. 18.

Icke heller skulle de tilstedis til altaris sacramento, dem til større fordømmelse, saa lenge de icke lade sig fortryde det, de saa obenbarlige haffuer giort etc.

Oc saadanne, som ere Gudz bespottere, hoerkarle, jomfrukrenker, kirckerøffuere oc kirckernes wgudelige offuerfalder, falder ochsaa vdj øffrighedz hender.

Vdj dett vij cap. i ordinantzen holdis de oc for forherdede menisker att vere, som icke vil effter Christj indskick anamme sacramentet, naar de ere paa tre maanetz tid aff predicanter flitteligen vnderuiste.

Vdj dette samme capitell opregnis de, som skal holdis fra sacramenten, bandsatte, som icke ere affløste, kettere, affsindige meniske oc wfornumstige børn, oc saa mange, som hordtrøckeligen leffuer vdj nogen aabenbare laster, som hoerkarle, skørleffner, aagerkarle, slemmere, skendegeste, voldszmend oc allermest Gudz ordz forhaaner oc foractere, de, som obenbare oc foruden all Gudz fryct saa synde etc.

Vdj dett vj capitel, som lyder om affløsning, findis, att manddrabere skulle affløsis obenbare for høyaltaaret, oc der hosz opregnis andre, som i lige maade skulle obenbare affløsis. I lige maade (siger ordinantzen) skulle de oc, som legge hosz deris neer slegt, oc saa mange som met obenbarlige laster haffuer obenbarlige fortørnet den hellige kircke, gøre obenbare plict etc. Fordj de synder, som

vitterligen ere, de skulle aabenbare met affløsning forladis, men de som lønlige ere, dem maa mand och lønlige affløse etc.

Disse ceremonier met de hornackede att holde fra sacramenter oc, om fornøden behoff gøris, att sette vdj band, diszligeste om obenbare affløsning, er holdet, som ieg icke andet kand formercke, her i stigtet vdj thu mine formere superintendents tid. Oc icke heller ieg finder mig nochsom att vere dette att forandre, besynderlig for den kongelige befaling vdgifuet i Kiøbnehaffn Julij 10. Ao. 1588 oc alle superintendenterne tillschreffuen, inted att skulle forandre vdj de ceremonier, som holdet ere vdj høylofflig kong Friderich den II tide, oc til den dag sked er.

Denne disciplin befaler ordinantsen Gudz ordz tiener vdtrøckeligen att holdis i saa maade i kirkerne, dog øffrighed der vdoffuer sine sager oc rettighed wforkrencket. Oc befinder vdj sandhed, att E. F. i de maade som en christen øffrighed glemmer icke de wgudelige, som synde her vdj mod, met retten att straffe.

Om her nogen steds vdj stigtet forsømmis, att articel icke forclaris aff catechismi eller børne lerdomen aff predickestolen paa landz byerne, naar predicken er vde, gører de predicker imod deris eed, som icke dem forclarer, oc ere nocksom derom baade muntligen och schriffteligen tilforne vnderuiste aff mig, oc der fore tilbørligen att atuaris och straffis fore. Oc endnu skall dem aluerligen, som huert aar sker, atuaris oc forholdis.

Jeg vel ved, huad wskickelighed der haffuer veret vdj Ethers F. kircke, aff de aarsager mig for giffuis, oc formoer Hr: Bendix skal vel føre der raad thil oc holde sig effter ordinantzten oc de befalinger, i saa maade ere vdgifne.

Begerendis aff min g. Hr. Lenszmand oc patron, att denne min beretning motte vdj den beste mening thagis, thi Gud ved, att ieg her vdj inted moduilligen schriffuer oc icke anderledis ved att kunde mig rette, vden ieg fanger loulig befaling der om. Oc huis som ieg skulle forandre

noget vdi en kircke, saa vilde det ochsaa strecke sig thil de andre, mig fattige mand icke allenne til paathale her i riget aff mine misgøndere, men paa det siste paaføre mig forderffuerlige skade som den, der tør aff priuat mening forandre noget vdi de ceremonier, som ere seduanlige holdene oc endnu vdi kirckerne holdis.

Paaskrift udenpaa med Biskop Jac. Madsens Haand:

Responsio mea data generoso Ch. Walk. ad articulos de cæremoniis reformandis in ipsius ecclesia Suinding. Ao. 1596 Janua.

Fyns Bispearkiv, Stiftets alm. Breve 184.

23

1596, 29. Januar. Biskop Jacob Madsen til Hr. Bendix Hansen, Præst i Svindinge, om nogle Artikler vedrørende Kirkeskikkene.

S. in filio Dei.

Secundum debitam gratiarum actionem. Kiære Domine Benedicte, haffuer erlig oc velburdig Mand Christopher Valchendorff aff mig verit begerendis, attj wdj nogre Articler maatte vnderuises, som en part aff Sognefolcket icke ret forstaar, men effter languarendis Seduanne mere slar deris Haab til Ceremonier end til Lerdomen wdj sig selff. Och er sked aff thenne Aarsage, att Sognefolcket for Ethers tid ere icke ret vnderuiste vdi disse stycker. Huorfore ieg effter min gode Herris begering oc vilie giffuer Ether schriffteligen tilkiende min mening i disse Stycker, mig foreholdis, paa det attj saa vel som andre Gudz Ordz tienere her i Stigtet kunde gøre skilmis imellom lerdomen i sig selffue, Sacramenterne, som ere fornøden att holdis, oc Ceremonierne, som aff gammell skick oc seduanne brugis i Kirckerne, Oc paa det den Christne Almue kunde diszbedre ved Predicanterne deris Lerdom forstaa sin Saligheds Sag, som icke henger paa wduortis Ceremonier, men paa den hellige Prophetiske, Christi oc Apostoliske Lerdom. Bene et feliciter in Christo Jesu vale. Othenis Fionum 29. Jan. Anno etc. 96.

T.

Jacobus Matthias S. F.

Udskrift: Eruditionis et virtutis lavde viro honesto, domino Benedicto Johannis, Pastori Ecclesiæ Dei Suindingensis fidelissimo, amico meo carissimo.

Orig. med Segl i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd.

24.

1597, 4. April. Biskop Jacob Madsen gjør Indsigelse mod Opførelsen af et Hus tæt op til hans Havemur.

Gudtz Naade vere nu oc altidt mett Ether! Kiere Nichil, effterdj att Her Hoffmester, velbiurdig Christopher Walchendorph, min kiere Lenszmandt, er icke nu thilstede, oc ther opreysis ett Hus norden den Haffue, Superintendenten er thil sit Embede mett Kong. Matz. Fundatz thil-lagt, oc thagdroben vil falde paa Muren ind i Haffuen, Muren thil stoer schade, som icke haffuer veritt thilforn, men var itt lidett Hus, hues gaffuel stod ind mod Muren, oc thagdroben paa then ene side thil gaden, paa thend anden side ind y hans egen Gardt. Hues Vilckor Jeg gaff ether selff thilkiende wed min thienere Hans Pedersenn thend 1. Aprilis, oc siden selff thalde mett ether ther om 2. Aprilis. Saa er min venlige begering, att i ville mig denne Zeddel wnderschriffue, Jeg kunde vere vndskyldett hoesz for^{ne} Her Hoffmester paa Kong. Matz Wegne, effther Ordinantzten oc Hoglofflig Kong. Matz. beschermelsze breff, mig i mit Embede giffuitt, saa [oc] hoesz mine effterkommere, Superintendenten, att Jeg haffuer giffuen ether denne Leilig-hed thilkiende i Lenszmandens frauersze, som er nu vdj Kong. Matz. oc rigens bestilling. Hues jeg kan thiene ether thilgode, gjør Jeg gierne. Schreffuit wdj Othensze thend 4 Aprilis, som er Mandag nest effter Søndag Quasi modo geniti, Aar 1597.

Jacob Mattszøn,

Superintendens i Fyens Stigt, egen haandt.

Anno 1597 then 5 Aprilis waare wy effter hederligh oc høiglerd Mandz M. Jacob Matszens, wor kiere Superintendents, Befalingh hoes Nichell Schriffuer wdj S. Hans

Closter mett denne Seddell, huilcken hand wdj wor Næruelelsze læste, oc suaret der til, att hand altid wil werre bestendigh, huad hannom der wdj er tilschriffuit. Thette forschreffne bekiender wy mett wore hender her wnder.

Jørgen Simenszen Jacob Jacobszen Hans Nielszen
 met egen handt. met egen hand. met egen hand.

Orig i Fyns Bispearkiv, Bispestolens Breve, 8.

25.

1600, 16. August. Udtog af Landstingskjendelse i en Sag angaaende Præsterne Ret til at oppebære hele Boghvedetienden.

Eyler Qvidtzov til Lykkesholm, Landsdommer i Fyn, og Hans Skriver, Landstingshører ibid, gjøre vitterligt, at Aar 1600, 16. August, paa Fynbo Landsting var skikket Mads Lavritsen, Foged paa Volderslevgaard, med Fuldmagt fra Frants Brockenhus til Volderslevgd., og havde i Rette stevnet Arvingerne efter Hans Hvid, forud Herredsfoged i Odense Herred, for en Dom, som denne 6. Novbr. 1599 havde dømt, og hvorved han havde tilkjendt Hr. Niels Olsen, Sognepræst i Stenløse, [hele] Boghvedetienden af Sognets Beboere, i det han støttede sig til Officialernes gamle Dom af 1506 og den Bestemmelse i Kirkeordinansen (stadfæstet ved Fr. II's Brev af 10. Juni 1578), at Præsterne skulde beholde de samme Privilegier, som de havde haft i Bispernes Tid. — Frants Brockenhus mente herimod, at hin gamle Dom »ikke kunde komme ham til Hinder eller Skade paa Boghvedetienden af Stenløse Sognemænd, mere end af anden Slags Korn, efter Kgl. Maj.s Reces og Ordinans.« »Dertil svarede Mads Brun i Haffue paa ærl. og velb. Mand Christian Friis til Borreby, Kgl. Maj.s Kansler og Befalingsmand over S. Knuds Klosters Len¹⁾, desligeste paa Hr. Niels Olsens og Hans Hvids Arvingers Vegne, og mente, at Hans Hvid med den sin Dom haver ingen Uret gjort, efter hvis kgl. Breve, Provstedomme og andre skriftlige Forsæt, for

¹⁾ Stenløse hørte nemlig under S. Knuds Kloster, hvormed Kansleren var forlenet.

hannem haver været i Rette lagt.« (Hele Herredstingsdommen er indført, hvis Slutning er: at Herredsfogden ikke kunde tilfinde Fr. Brockenhus nogen Boghvedetiende af Stenløse Sogn, deres Sognepræst til Skade, eftersom den havde fulgt Præsten indtil nu). Mads Lavritsen mente, at efterdi hans Hushonde, Fr. Brockenhus, har forhvervet Kgl. Maj.s Breve paa Korntienden¹⁾ af Stenløse Sogn og aarlig giver Afgift deraf, at ham da burde saa vel Boghvedetiende som anden Tiende. — Landsdommerens Kjendelse gik ud paa, at han ikke kunde dømme i den Sag, men indstillede den til Kgl. Maj. og Danmarks Riges Raad.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Odense Hrd. 3.

26

1600, 20. Oktober, Kongl. Befaling til Lensmanden paa Nyborg Slot om enten at fritage Kapellanen i Nyborg for hans Tjeneste som Præst paa Slottet eller ogsaa at lønne ham for hans Arbejde.

Christian den Fierde (osv). Wor Gunst tilforn. Wid, att efftersom oss elsch. Her Christen Christensen, Sogneprest wdj wor Kiøbsted Nyeborg, wnderdanigst till oss haffuer supplicerit och tilkiende giffuet, huorledis att hans Capellan om Søndagen och andre høytidelige dage skall giørre thienist ther paa Slottet, och wdj saa maade skall verre forhindret att giøre thienniste for hannom wdj hans frauereelse der vdj Byen, naar hand enten med Visitatz hoes de siuge der y herrittet eller vdj andre Ehrende er forhindret, wanseet hand sielff baade lønner och wnderholder hannom; wnderdanigst begierendis, att hand for saadan thienniste och besuering mue bliffue forskaanit. Sammeledis beklager hand sig, ingen Quegthiende att kand bekomme aff Slottet effter ett wore kiere Her Farfaders breff, hans formend ther paa giffuet er. Thi bede vy dig och wille, att dersom du vdj saa maader bruger for^{ne} Capellan for en Slodz Prest, du daa tiltencker hannom derfore att betencke och tilfridzstille, som det sig bør, eller och

¹⁾ Konge-Korntienden.

hannom for samme besuering lader werre forskonnit, saa wy med widere thetz Klagemoell icke skulle besuergis. Ther med (osv.). Schreffuet paa wort Slot Kiøbenhaffn den 20. Octobris Anno 1600. Wnder vort Zignett.

Christian.

Udskrift: Oss Elsk. Erlig och Welbiurdig Lauridz Brockenhus, vor Mand, Thienner och Embitzmand paa wort Slott Nyeborgh.

Samtidig Kopi i Fyns Bispearkiv, Vinding Hrd. 47.

27.

1601. 14. Januar. Biskop Jacob Madsen tilskriver Provsterne i Laaland om den Forseelse, Præsten ved Frue Kirke i Odense M. Niels Glad, havde gjort sig skyldig i ved Betjening af Alterens Sakramente¹⁾, og spørger dem, om de kjendte noget Præjudikat i en saadan Sag.

Eruditionis et virtutis laude viris ornatissimis Dnis Laurentio Georgio, Matthiæ Brun, Johanni Jacobæo at Johanni Brun, Præpositis Lollandicis fidelissimis, amicis et fratribus meis in Christo charissimis, S. d.

Colendissimi fratres in Christo charissimi.

Lapsus est noster in Christo frater, M. Nicolaus Lætus, Ecclesiæ Dei ad divam Virginem pastor apud nos, in sacramentali distributione altaris, die omnium Sanctorum præcedenti, primo calicem, hinc panem, rursus calicem distribuendo, cujus error innotuit Regi, qvi sententia a me et meis assessoribus sine omni excusatione expetit. Ignarus quid hic sim factururus, cum nullum judicium in tali vel simili casu enunciatum sciam. Bonus homo lapsum suum non ex proposito sed quodam neglectu admissum fatetur, quod ex confessione data Præsidi nostro, me apud vos adversa valetudine laborante, hisce meis literis adjuncta intelligetis. Citatus est ab Arnoldi Hvitfeldii (qvi habet Jus Patronatus ad Ecclesiam prædictam) præfecto Præposituræ, quam hic in Fionia habet, coram nostro consistorio, ubi ad Regem appellavit, verum ejus Majestas omnino sen-

¹⁾ Om Sagens Gang se Rørdam, Arild Hvitfeldt, S. 236—8.

tentiam in ipsum efflagitat. Qvocirca mei in Domino confratres a vobis fraterne vestras meditationes in hoc negotio cupio. Error quidem primus est, sed maxime suis parochianis est invisus, exultantibus sibi oblatam [occasionem], qua officio jure extrudatur. Si itaque casum similem vel talem habetis apud vos aliquando decisum, velitis ad me ejus descriptum sine mora mittere, qvæso. Moram, siquidem dies dictus judicio, qvæ est purificationis Mariæ, ne longam patitur. Objectum est mihi tale quid accidisse alicui pastori in vestra Lollandia anno præterito, de quo nihil unquam a vobis audivi. Si casus talis, me huic officio destinato, evenit, Præpositus mihi significet pastoris nomen, in cujus præpositura factum sit, volo, additis circumstantiis lapsus, ut nostris inimicis obturentur ora. Valete. Otthon. Fionia 14. Jan. 1601.

Jacobus Matthias S. F.

Følgende Brev var vedlagt:

Gunstige Hr. Lensmand!

Gud være med Eder til Liv og Sjæl. Giver jeg Eders Velbyrdighed tilkjende og underdanigen at vide, at jeg paa Allehelgens Dag betimelig var hos velbyrdige Fru Anna Seesteds og meddelte hende med sin Datter, Jomfru Emmerentze, det højværdige Alterens Sacramente. Derefter gik jeg til Kirken, der at gjøre mit Embede med Prædiken og Sacramenterne at uddele. Men eftersom Brød og Vin var consecreret, uddelte jeg først Kalken, og derefter Brødet, og derefter Kalken igjen. Hvilken Forseelse jeg bekjender, og derfor er underdanigsten begjærendes, Eders Velb. vilde være mig behjælpelig med Eders Skrivelse til velb. Christopher Walckendorf, vor naadigste Herres Hofmester, at saadan min Forseelse maa ogsaa ikke paa det strængeste mig tilregnes. Gud bevare Eder langvarende Sundhed og Karskhed. Odense den 4. Novemb. Anno 1600.

E. V. Tjener

Niels Glad.

28.

Calente Orden udi Othense Herred i Fyen,
den 18. Julii 1615 vedtagen.

1. In Dalum. 2. ad S. Albanum. 3. ad Dn. Episcopum.
4. ad D. Virginem. 5. ad Tommerup. 6. ad D. Johannem.
7. ad Fangel. 8. ad Dn. Lectorem. 9. ad Vering. 10. ad
Stenløse. 11. ad Paarup. 12. ad Trøstrup. 13. ad Brendkil.

Calent-Tieniste schal holdis paa en Tiisdag imellem
St. Hans Dag oc St. Knuds Dag. Sic conclusum An. 1635.
in Consistorio.

Aftensang oc Liigprediken udi vor Frue Kirke udi
Othense at holde under eet, bleff bevilget af Patronen
Hr. Christian Thomesen, Rigens Cancellar, den 12. Juli 1637.

Afskrift i Kallske Saml. 471 4to (M. Peder Winslows Kopibog).

Anm. I Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. IV, 146—50
findes meddelt Statuter for Præstekalentet i Odense By og
Herred fra Tiden kort efter Reformationen, og i Ny kirkehist.
Saml. VI, 347—49 de paa Landemodet i Odense 18. Maj
1592 vedtagne „Constitutiones colloquiorum provincialium totius
dioecesis Fionensis“. Den Kalenteorden for Præsterne i Odense
Herred, som er aftrykt smst. S. 350, er i og for sig den samme
som den, der anføres ovenfor, kun at de tre Sogne, som ovf.
nævnes sidst, dér nævnes først.

Bidrag til Fyns Stifts Kirkehistorie.

(Slutning).

29.

1620, 26. December. Kongen paalægger Stiftsøvrigheden i Odense at afgive Betænkning, om Lumby Kirke passende kunde annekeres til S. Hans Kirke i Odense.

Christian den fierde etc. Wor synderlig Gunst thilforn. Wiider, att effter som os Elsch. Mester Hendrich N.¹⁾, Sogneprest thill S. Hans Kierke wdi wor Kiøbsted Ottense, os wnnderdanigst supplicando haffuer ladet anndrage, at der schall finndis itt Konning Christian den tridies, woris ellsch. kiere Fader Fader, sallig och høilofflig Ihukommellse, hanns K^{tt}s Breff och Forordning, at Sognepresten thill for^{ne} S. Hanns Kierke schulle haffue och niude Bischopthiendenn aff Lunde Kiercke wden for for^{ne} Ottense liggendis, thill saa lennge der vacceret ehn Landzbye Kiercke der wden for Byenn, som dertill kunde annexeris; och at der nu schall were leedigt it ennlig Soegenn ehn halff Miell Weges ner for^{ne} Ottensehe med Naffn Liungbye, som bequemmelligen kunde till for^{ne} S. Hans Kierke annexeris, och Tiennden aff Lunde Soegen komme thill os och Chronen igienn: Tha bede wii Eder och wille, at I om ald des Leilligheed flittelligen forfarer, huad gaffnlligst kannnd wehre, och Eder siden derom med førderlligste emod os erklehrer, och med samme Lingbye Soegen med ehn anden Sogneprest dertill at forordne saa lenge forholler, indtill wi os paa samme Eders erklering, I worder indschickendis, haffuer

¹⁾ D. e. Mag. Henrik Michelsen (s Dsk. biogr. Lex. XI, 332).

resolueret. Dermet schier wor wilge. Befallendis Eder Gud. Schreffuit paa wort Slott Kiøbenhaffn den 26 Decembr. Anno 1620. Wnnder wort Zig^{tt}.

Christian.

Udskrift: Oss ellsch. ehrllig och welbiurdig Holger Rosenkrantz thill Rosenholm, wor Mand, Raad och Befallingsmand paa wor Gaard wdi Ottensehe, och hæderllig och høiglerdt Mand Doctor Hanns Michelsen, Superintendent offuer Fyens Stigtt.

Origin. i Fyns Bispeakiv, S. Hans Kirkes Breve. Inden den begjærede Betænkning var afgiven, synes Kongen ad anden Vej at have faaet Vink om, at M. Henrik Michelsens Andragende var mindre vel grundet, da der allerede under 3die Januar 1621 udgik kgl. Befaling Holger Rosenkrands og Biskop Hans Michelsen om uden Ophold at lade ske Præstevalg i Lumby efter Ordinansen, da vi nu naadigst om al des Lejlighed udførligen nok ere bleven informeret. (Orig. smst.).

30.

1623, 20. Januar. Forpligtelse udstedt af Jens Jonsen inden hans Kaldelse til Kapellan ved Frue Kirke i Svenborg.

Dersom ieg Jens Jounsens bliffuer aff min kiere och gunstige Superintendent, hederlig och høylerd Mand, Docter Hans Mickelsen, sambyct till det Caplani vdj wor Frue Kiercke och Sogen her udj Suenborig, da beplichter ieg mig att andstille mig y lerdom och leffnet och ald Omgengelse, saa wit Gud will giffue mig Naade, att huercken hederlige och wellerd mand Her Jørgen Marckussen, Sogneprest till wor Frue Kiercke, icke heller Øffrighed eller nogen anden skall haffue mig att beskyldes met rette. Desligeste forplichter ieg mig at tage ware huer anden Søndag paa afften sangs predicken, och huer anden wgge paa Tisdags och Onsdags Wgepredicken, och ellers her foruden at findes redebon met all thienneste, naar min kiere Sogneprest mig om nogen Tienneste loughligen tilsigendis worder, were sig ligpredicken, sognebud, dag eller natt, och alter tienneste om Onsdagen i Closterit, Søndage och andre hellige dage i wor Frue Kiercke, saa at hand icke

schall haffue Aarsage at klage offuer mig y nogen Maade med Billighed. Her foruden da beplichter ieg mig ické at besuerge Herr Jørgen Marquursen met kaast eller løn i nogen maade, men lade mig nøye med den rette forordnede og beskickedede løn, som er tillagt Capellanen y vor Frue Sogen. Forhaabendes, att hand saa well som Øffrigheden mig till det beste forfremmer, saa lenge ieg mig erligen och enligen¹⁾ anstiller y min tienniste.

Thil bekrefftning, at ieg Jens Jounsen skall holde wrygeligen for^{ne} Punchter och Artickler, daa haffuer ieg met min egen haand her vnderskreffuitt, och yndsker, at Gud will giffue mig sin Naade her till. Och til witterlighed haffuer ieg sønligén ombedit min kiere Fader, Her Joun, Herritzprovst udj Sundtzherrit²⁾, och hederlige och wellerde Mand, Hr. Claßues Juell i Kierckeby, denne min Obligatz mett mig att vnderskriffue. Actum Suenborig den 20. Januarij Anno 1623.

Jens Joenssøn

Jonn Oluffssøn,

Egen haandt.

Mpp^a.

Original i Fyns Bispearkiv, Sunds Herred 4. Sammesteds findes lignende Forpligter, udstedte af tvende senere Kapellaner ved Frue Kirke i Svenborg, nemlig Christoffer Jensen, dat. Svenborg 10. Febr. 1640, og Oluf Henriksen Sthen, dat. 29. Oktober 1653.

31.

1625, 11. September. Den udvalgte Prins Christian anmoder Johan Friis til Ørridslev, Lensmand paa Tranekjær, om at hjælpe Mester Anders Arrebo til om muligt at blive Præst i Tranekjær.

Johan Friis fih breff, M. Anders Erboe anrørendes.

W. G. T. Wiider, at eptersom oss elsch. hederlig och høylerde Mester Anders Erboe hans M. worés elschel^e kiere

¹⁾ Herved forpligtes altsaa Kapellanen, som det synes, til ugift Stand. I senere, forøvrigt ligelydende, Forpligtelser lyder dog denne Passus saaledes: »saa længe jeg mig, som det en retsindig Guds Ords Tjener vel anstaaer, anstiller. Til hvilket jeg ønsker, Gud vil give mig sin Naade.»

²⁾ Sognepræst i Skaarup og Tved, hvor Sønnen senere blev hans Eftermand.

Her Faders och naadigste Kongis beuillling och thilladelse bekommit haffuer at maate voceris och kaldes igien till første Kald, hand louglic kunde bliffue kaldet¹⁾: Da efterdij vij naadigst erfarer, Sognepresten ved Thranekier Slot at vere ved Døden affgangen²⁾, beder vij och naadigst begierer, attj hannem til samme Kald behielper, at hand det kand bekomme. epterdj hand udj Lerdomb nochsom dyctig er och god for det at forestaae; ey heller tilstede nogen anden, før hand did kommer, for sognefolchet att lade sig høre. Actum Dallum den 11 Sept. Ao. 1625.

Fynske Tegnelser III, 860—1.

32.

1625—28. Tre Kongebreve om Forseelser, formentllig begaaede af Hr. Povl Christoffersen, Præst i Tryggelev paa Langeland³⁾.

a.

Christian den fembte, med Gudz Naade Danmarkis, Norgis (etc.) wdualde Printz wdj Kong. Maytts, woris elsch. kiere Her Faader och naadige Konges, frauertelse til Regieringen forordnet.

Wor Gunst tilforn. Wider, at efftersom os elsch. Hr. Pouel Christoffersen, Sogneprest til Trøgeløff och Fodslette Sogner paa Langeland, vnderdanigst effter voris egen be-naading haffuer affsonet for leyermaal, hand haffuer be-dreffuet paa for^{ne} Langeland, och vdj hans dom formeldis, hannem at haffue forsoret aldrig før, midler tid eller siden

¹⁾ Se Danske Kirkelove III, 117.

²⁾ Embedet har dog neppe været ledigt, ialtfald døde Præsten først nogle Aar efter (Wiberg, Alm. dsk. Præstehist. III, 376).

³⁾ Povl Christoffersen Smed eller Fabricius blev i en Alder af 26 Aar, den 29. April 1617, ordineret til Kapellan i Tryggelev og Fodslette paa Langeland (Kirkehist. Saml. 3. R. V, 115). 1619 blev han Sognepræst sammesteds. At der har været forskellige Klager imod ham i hans Embedstid, ligesom at det endte med hans Afsættelse 1641, har J. C. Bloch oplyst (Kirkehist. Saml. II, 464—5), men han har ikke vidst, hvori Klagerne bestod.

att haffue bedreffuet Vtugt med for^{ne} Quindfolk, huilket, om hand det vilde haffue forsoret, effterdi hand det for mange gottfolk haffuer bekenntt, icke mer end tilbørligen var at schulle straffis: da effterdi oss elsch. erlig och velb. Mand Holger Rosenkrantz til Rosenholm, Danmarkis Rgis Raad., Kong. Maytt. befalings mand paa Ottense Gaard, saa well som i selfuer woris naadigste Missiue bekommet haffuer, atj hannem schulle forhøre, aff huad Aarsag han sligt haffuer giortt, och atj eder der paa imod os schulle erclere, huilken eders Erclering wi naadigst bekommet haffuer, och effterdj i samme erklering for^{ne} Her Pouel med høyeste Ed bekender, at hand aldrig før, midler tid eller siden haffuer bedreffuet Vtugt med for^{ne} Quindfolk vden den ehne gang, da haffuer wj slig hans Erklering naadigst i den beste Mening optaget och hannem for vider Molestation och tiltale i denne sag wil haffue forschaanit, saa hand her effter som tilforn sit Kald och Prestembede maa betiene, saa lenge hand det troligen och, som det sig bør, forsuarligen forestaar. Dermed scher wor willie. Befalendes eder Gud. Skreffuet paa Dalum den 18 Nouemb. Anno 1625. Wnder Zignetet. Christian.

Udskrift: Oss Elsch. Hederlig och Høylerdt Mand Dogter Hanns Mickelsen, Bisp och Superintendent wdj Fyens Stift.

Paategninger: Om Her Povel i Tryggeløff, leveret mig ved Her Povel self den 18 Nouemb. 1625.

Lest wdj Ottense Consistorium den 13 Feb. 1628.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Langeland 25.

b.

Christian den fierde (osv.).

Wor synderlige gunst thill forn. Wider, att oss elsch. Holger Rosenkrantz thill Rosenholm, wor mand, raad och befalings mand paa S. Hans Closter wdj wor Kiøbsted

Othhense, och hederlig och høylerdt mand Docter Hans Michelsen, Superintendent her offuer Fyens stift, for nogen thid siden haffuer bekomid befalling att dømme paa en prest mand der paa wort Land Langeland ved naffn Herr Pouell Christoffersen, som formenis att schall haffue giortt Meenæd anlangendes et quindfolch, hand schall haffue besoffuidt: Thi beder wi eder och wille, attj for^{ne} Her Pouel Christoffersen med det forderligste lader for for^{ne} Holger Rosenkrantz och Docter Hans Michelsen indsteffne och domb udj samme sag forhuerffue. Dermed scheer wor Willie. Befalendis eder Gud. Schreffuet paa wort Closter Dalumb den 7 Octobris Anno 1627. Wnder wortt Zignett. Christian.

Paategnet med Biskop Hans Michelsens Haand: Copie aff Kong. May. Missiue til Christopher Wlfeldt om H. Povel Smed.

Samtidig Afskrift i Fyns Bispearkiv, Langeland 25.

c.

Wii Christian den Fierde (osv.) Giøre alle witterligt, at eptersom os elsch. hederlig och wellerdt Her Pouell Christoffersøn, Sogneprest thill Træggeleff och Fodslette Sogner paa wort Land Langeland, for nogen tid siden haffuer besoffuet et Quindfolch paa for^{ne} Langeland, huilchen sagh hand epter den høybaarne Førstis och Herris Her Christians den Fembtis, Danmarchis och Norgis wduaalde Printz, woris elschelige kiere Søns, tilladelse haffuer affsonet, och hand siden for os er bleffuen andraget for Meenæd, som hand formeentis at haffue giort forskreffne Leyermaal anlangendis, huorom wi wed woris dertil deputerede fliteligen, grandgiffueligen och aluorligen haffuer ladet inqvirere, och dog ingen sag i de maade paa hannem haffuer kundet finde, mens hannem aff deres vnderdanigste erklering nochsommeligen der vdi vndskylt befinde: da haffuer wi aff wor synderlige gunst och naade naadigst vndt, beuilget och tilladt, och nu med dette wort obne

breff vnde, beuilge och tillade for^{ne} Her Poul Christoffersøn for forskreffne Leyermaal och formeente och angeklagte Meenæd frii, angerløs och wmoleseret at skal och maa were och bliffue her epter i alle maader: och all den for-gangne proces iche at komme hannem til hindring eller skade i nogen maade. Forbydendis alle och en huer, i huo de helst ere eller were kunde, serdeles wore Fougder och Embedzmend, for^{ne} Her Pouell Christoffersøn herimod, eptersom forskreffuet staar, at hindre eller i nogen maade forfang giøre, wnder wor Hylleste och Naade. Giffuet wdi Dalum Closter then 15 Aprilis Ao. 1628. Wnder wort Signet. Christian.

Samtidig Kopie i Fyns Bispearkiv, Langeland 25.

33.

1630, 12. Januar. Kgl. Befaling til Stiftsøvrigheden i Odense om at paase, at Hospitalet i Odense fik fuldt Vederlag for Kongetienden af Horne Sogn, der med Patronatsretten til Horne Kirke var overdraget Jørgen Brahe til Hvedholm.

Christian den fjerde (osv.) Wor synderlig gunst thil-fornn. Wider, att wj naadigst haffuer bevilgett oss elscheg^e Jurgén Brahe thill Huedholmb, wor Mand, tienner och be-falningsmand paa wort Slott Hagenschouff, juspatronatus thill Horne kircke, som er hans Sognekircke wed hans gaard Huedholmb, saa effterdj affgiffteff aff wor och Cronens anpart Korenthinde aff for^{ne} Horne sogn er lagt och ydis aarlig thill hoszpitallett i wor Kiøbsted Odense, bede wj eder och wille, attj retter eders Leilighed effter att werre offueruerendis thilstede, naar for^{ne} Jørgén Brahe giører for^{ne} hoszpitali schiell och fyldest for samme thinde, haffuen-dis flittig indseende, att hoszpitallett wdj alle maader scheer schiell och fyllest for samme thinde. Forudenn huis wede-leg hand giør oss imod juspatronatus och høyhed, haffuer hand thilsagt, at Presten och Degnen och Kircken jngen jndpass eller schade schall lide paa deris sedwanlig Ret-tighed, saa och att wille dychtige och examinerede Per-soner forestille, naar Kallditt ledigt worder. Der med scheer

wor wilge, beffallendis eder Gud. Schreffuidt paa wort Slott Fredrichsborg den 12 Januarj A° 1630. Wnder wortt zignet. Christian.

Udskrift: Oss elsche^e erlig og welbyrdig Gregers Krabbe till Tostelund, wor Mand, tiener och Embitsmand paa wortt Slott Hintzegauffel, och oss elske^e hæderlig og høiglerd Docter Hanss Michelssen, Superintendent wdj Fyens Stiftt. Orig. i Fyns Bispeakiv, Salling Hrd. 27.

34.

1630, 22. December Kongen afkræver Stiftsovrigheden i Odense Erklæring over Jørgen Brahes Ansøgning om, at han maatte anvende en Del af Horne Kirketiende til et Fattighus, han agtede at stifte sammesteds.

Christian dend fierde (osv). Wor synderlige Gunst tilforn. Wider, att oss elsche^e Jurgen Brahe til Huedholm, wor mand tienner och Embitzmand paa wort Slott Hagenschouff, wnderdanigst haffuer ladet hoess oss anholde, hannem naadigst maatte beuilges wdj Horne Sogn att stifte et armhus, och aff huis Horne kirketiende offuer Kirkens bygningh och wnderholdungh erøffris kand, maatte thil rette, wedtørfftige Gudtz lemmer anleggis: Thi beder wi eder och wille, attj des leylighed forfahrre och siden emod oss erklerer, om saadant gaffnligtt befindis. Dermed skier wor wilge, befallendis eder Gud. Skreffuit paa wortt Slott Fredrichsborg dend 22 Decemb. A° 1630. Wnder wort zignet. Christian.

Udskrift: Oss elsche^e erligh och welbiurdigh Henning Walchendorp thil Glorup, wor mand, thiener och befalningsmand paa wor gaard vdj Ottensse, och doctor Hans Michelsen, supperintendent offuer Fyens Stiftt.

Orig. i Fyns Bispeakiv, Salling Hrd. 27.

35.

1631, 18. Februar. Stiftsovrighedens Erklæring i Anledning af foranstaaende Forespørgsel.

Henningh Walckendorph til Glorup, Befalingssmand paa Othenssegaardt, Hans Michelson, superintendent offuer

Fyens Stiftt, giøre vitterligt, at Kong^e May. vor allern. Herres befaling, dateret Fredrichssborg Slott den 22 Decembr. 1630, er osz vnderdanigste tilhende kommen, formellendes at effter som e. och v. mand Jurgen Brahe til Huedeholm, Befalingssmand paa Hagenskoff Slott, vnderdanigste hosz hans Kong. May. haffuer ladet anholde, hannem naadigst maatte bevilges et armhusz at stifte vdj Horne sogen, oc hues som [af] Horne Kircketiende offuer Kirkens bygning oc vnderholding kand erøffres, maatte til rette vedtørfte Guds lemmer anlegges: da er hans Kongel. May. naadigste befaling til osz, at vi des leilighed schulle forfare, oc, om saadant gaffnligt kunde findes, emod hans Kong. May. osz vnderdanigste erklere. Saa haffue vi, høystbemelte Kong. May. naadigste befaling vnderdanigste at effterkomme, først ladet erfare aff samme Kirckes regenschaber fra anno 1610 indthil anno 1630, huad paa Kircken er forbyggt, och huad offuer same bygning er bleffuen erøffret; da befinde vi gandsche igiennem, at huad Kirken et aar eller tu haffuer haft i beholding, er igien forbyggt det andet eller tredie aar, saa at Kiercken somme aar en anseenlig summa pendinge er schyldig bleffuen, huor vdaff Kirkens gield, det sidste aar da regenschab er bleffuen hørt, var 582 Rdlr. 24^{1/2} Sk. Thi efftersom Horne kirke er et stort corpus oc staar paa et bierg mod haffuet, saa kand den icke med ringe bekostning vel ved macht holdes. Effter slig leilighed siunes osz gaffnligt at vere, at saadant et armhusz med forberørte condition samestedtz kunde stiftes, effterdi der er mange fattige Guds lemmer i samme sogen; dog kirken paa sin bygning och vnderholding herudoffuer icke at lide nogen skade. At dette effter Kong. May. vor allernaadigste herres naadigste befaling er vores vnderdanigste erklering oc betenckende, dog alting paa høystbemelte hans Kong. May. naadigste behag, bekrefft vi med voris signeter oc egne hender Datum Othensze den 18 Februarj 1631.

Udkast med Biskop Hans Michelsens Haand i Fyns Bispearkiv, Salling Hrd. 27.

36.

1636, 15. Maj. Kongelig Ordning af Naadensaaret efter Professorer ved Gymnasiet i Odense.

Christian den Fierde (osv.) Vor synderlige Gunst tilforn. Viider, efftersom Irring indfalder der hos Eder udi vort Collegio der udi vor Kiøbsted Odense om Naadsens Aar, saa schal dermed forholdes effter Ordinantzene, som om Preste-Enchers Naadsens Ord formelder, saa at den, som effter kommer, kand haffue for sin effterladte Enche lige saa meget at forvente, som hand mist haffuer; oc naar Irring indfalder imellem flere Kuld Børn, da schal Naadsens Aar tilkomme Enchen os smaa Børn effter Ordinantzens Liudelse. Dermed scheer vor Vilie. Befalendes Eder Gud. Skreffuet paa vort Slot Kiøbenhavn den 15. Maji 1636. Under vort Signet.

Christian.

Os Elschelige, Hæderlige oc Høylærde Docter Hans Michelsen, Superintendent offuer Fyens Stift, samt menige Professoribus Collegii Othoniensis.

Afskrift i Kallske Saml. 471. 4°.

37.

1636, 30. Maj. Udsoning paa Dødslejet mellem en Bonde og Hr. Iver Lauritsen Struch, Præst i Vesterskjerninge.

a.

Anno 1641 den 30 Maj blev hæderlig og vellærd Mand, Hr. Iver udi Vesterskjerninge henkaldet til Hans Kjergaard at skulle meddele ham Christi hellige Legeme og Blod. Og der Hr. Iver kom ind ad Døren i Stuen, da sagde han: Er det nu Tid at sende Bud efter mig? Og sagde siden: Dagen er vel saa lang, at det kunde have været bestilt tilforn. Og sagde til sl. Hans Kjergaard ved Sengen: Det er nu godt, at jeg kan finde eder her; I kunde drage til Faaborg og Svenborg og udi alle Huse og paa andre Steder, uden i Guds Hus, der kan I ikke komme; og skal I vide, at dersom I vil forlige eder med Gud, da skal I og forlige

eder med eders Næste. Da svarede Hans Kjergaard: Jeg veed ingen, jeg haver fortørnet. Da svarede Hr. Iver: Det er mig, I haver fortørnet. Det er nu 6 Aar siden, I forklagede mig for eders forrige Husbonde, Hr. Jørgen Brahe, for de Bier, I løj mig paa. Da sagde Hans Kjergaard: Nej, det haver jeg ikke gjort. Da sagde Hr. Iver: Ja Gud har I gjort det; og skal I vide, at dersom I ikke afbeder mig det, da skal I vide, at saa mange Bier, som I skyldte mig for, for eders forrige Husbonde, saa mange Djævlé skal føre eders Sjæl og levere den udi Helvede. Ja, I har løjet mig paa som ingen ærlig Mand, nu vil jeg ikke videre have med eder at bestille, uden I beder mig det af. Og drager det til Minde, I Godtfolk, her staar; og drager nu hen og klager, hvor eder lyster. Og derefter fik de hverandre Haand; og da sagde Hr. Iver: Nu haver han bedet mig det af, og jeg haver givet hannem det til; gaar nu ud, nu vil jeg skrifte hannem. Og siden bestillede Hr. Iver sit Kald, som han burde at gjøre. Dette forskrevne ville vi underskrevne være gestændig, hvor Behov gjøres. Til Vitterlighed vores egne Hænder underskrevne.

Jost Iversen, egen Haand. R. P. H. L. A. S.

Med Biskop Dr. Hans Michelsens Haand er paategnet:

Dette blev oplæst for de indstevnede Vidner, nemlig Jost Iversen, Rasmus Pedersen, Anders Simensen, Anne Rasmuses, Johanne Andersdatter og Marine Rasmusdatter, og de bekjendte ved deres Ed med oprakte Fingre, at det gik lige saa.

b.

Vi efterskrevne Peder Rasmussen i Vesterskjærninge, Jørgen Povlsen, Rasmus Lavritsen og Niels Rasmussen ibid. gjøre vitterligt for alle udi dette vort aabne Brev, at Aar 1641, den 7. Søndag efter Trinitatis, tilspurgte hæderlig Mand Hr. Iver Lavritsen Struch sine Sognemænd paa Sognestevne, om dem ikke drages til Minde, hvorledes tilgik med Hans Kirkegaards Skudsmaal, som blev skudt over

hans Grav af Hr. Iver, som skete med efterfølgende Ord: Efter gammel Skik og christelig Vis er jeg ombedet denne sl. Mands Skudsmaal at skyde; da for min Person, eftersom det er alle vitterligt, som nu tilstede er, at mig og hannem haver været Irring og Trætte imellem, hvorudi han højligén har forgrebet sig imod mig, saa har han dog udi sin sidste Tid bekjendt og afbedet saadan sin Forseelse, saa vi ere bleven venlig og vel forligte her, og vil findes Venner paa den yderste Dag, saa jeg har hannem intet andet at eftersige end det, som godt er. At saadant i Sandhed er gaaet og faret, som forskrevet staar, vidner vi 4 Mænd med voris Signeter her neden undertrykt. Datum ut supra.

Orig. med fire paatrykte Segl i Fyns Bisparkiv, Salling Hrd. 39.

38.

c. 1642. Jens Jensen Bidstrup, Skolemester i Assens, søger om Tilgivelse for en Brøde, der i sin Tid havde kostet ham hans Præstembede (i Sandager og Holevad)¹).

In nomine Jesu.

Wellbiurdige och Strengé Her Cantzeler, Gunstige Herre och mæchtige Patron, Eders Magnificentz werdigis for Gudtz schyld att høre min vnderdanigste Supplication.

Midler tid ieg studered i Kiøbinghawn, haffuer ieg aff vngdoms brøst og mennischelig schrøbelighed mig (diswerd) med Leyermaal forseet. Och efftersom dett gamle mennische (diswer) iche saa meged schammer sig wed Synden att begaae, som ved Synden at wedgaae, Huor aff dett kommer, att en huer gierne schiuler sin brøst och brech, saa wiit mueligt er: Saa er ieg fattig mand udi min vngdom och wforstandighed och der till (diswer) befunden thillbøyelig: I dett ieg haffuer tillraad den person, med huilchen forseelsen scheede. att hun haffuer førstegang udlagt en

¹) Se Danske Mag. 5. R. I, 218. 332—3.

anden, och hende om dett samme en gang tillschreffued, effter ad ieg waar kommen thill Ministerium. Huorudoffuer der Jeg bleff citeret for Retten, er Jeg, effter mit eged vedgaaende, som wden alld tergiversation scheede, straffet paa mitt hæderlige Kald och Embede. Huilchen straff ieg med min fattige hustrue och smaa børn nu udi 8 samfelde Aar iche uden stoer bedrøffuelse och elendighed haffuer udstaaed. Midler tid haffuer ieg aff min Naadige Herris och Kongis Naadigste beuilling nu $3\frac{1}{2}$ Aar betient Assens Schoele udi Fyn. Men effterdii Schoelemesterens Indkomst er samme stedtz iche større, end en eenlig person well kand leffue aff, er dett mig, som med hustrue och børn er daglig selff fierde, meged tungt, besynderlig fordi borge-schabet er mig iche saa bevogen med kaast och anden benevolentz, som mine formænd, aff den Aarsage att ieg iche och, saa well som mine formænd, wndertiden lader mig findiss paa prædiche-stolen, Huilched och er min høyeste bedrøffuelse, att dett pund, min Herre mig haffuer betroed, saa ilde er anlagt, att dett for min daarlighedtz schyld haffuer saa rum en tiid werredt nedgraffuedt. Er derfor min vnderdanigste Supplication, E. Magnificentz wilde for Gudtz schyld, och aff medynck offuer min fattige hustrue och smaa wopfødte børn, mig gunstigen forhielpe, att ieg enten maatte faae ett Prestekald igien, eller och, midlertid ieg er i denne bestilling, stedes thill Prædiche-stolen, saasom mine Formænd och andre Schoelemestre udi Kiøbstederne. Gunstigen anseendes, att forseelsen iche er scheed enten i Ministerio, Ectescab eller effter Hans Mayest. Kong. Mandat slig forseelse anlangendiss waar udgangen, men thillforn.

Jeg loffuer min Gunstige Herre och Patron, att ieg alldrig meere schall findis udi slig eller nogen anden forargelse, som ey heller nogen tid enten før eller siden huos mig er befunden, dett mine goede Testimonia noch-som vdvise.

Gud allermæctigste fremdeelis rigeligen wellsigne och

beuaare min Gunstige och Fromme Herre Cantzelleren, och
Hans Magnificentzes Aar udi alld lycksalighed forlænge, Amen.

E. Magnif. wnderdanigste Tienner
Jens Jenssøn, forðum Præst thill
Sandager och Hoelevaad Sogner i
Fyn, nu Scholemester udi Assens.

Orig. i Kgl. Bibl., Bøllings Brevsamling.

39.

1645, 22. September. Biskop, Dr. Hans Michelsens Bedømmelse af et homiletisk Værk af Hr. Jens Pedersen Hegelund, Præst i Viborg Stift.

Eftersom Kgl. Majestæts, min allernaadigste Herres, naadigste Befaling [af 5te September 1645] er mig underdanigste leveret, saaledes formeldendes: At efftersom hæderlig og vellærd Hr. Jens Pedersen Hegelund, Sognepræst til Romdrup og Klarup Sogne, hos Hs. Kgl. Maj. underdanigst haver ladet andrage, at han vilde lade udgaa Meditationes over alle Søndages Evangelia, hvoraf han og et Specimen over første Advent Søndags Evangelium paa Danske og Latine underdanigst haver offereret, som højstbemeldte Kgl. Maj. naadigst mig haver tilskikket; thi er Hs. Kgl. Maj.s naadigste Befaling, at jeg min underdanigste Mening og Censur med forderligste skal forstændige, om jeg eragter samme Værk fornødent og tjenligt udi Trykken at lade udgaa¹⁾. Saa efterat jeg haver læst den general Disposition, som forskrevne Hr. Jens Hegelund bruger over alle Søndages Evangelia, hvor efter han og haver disponeret første Advent Søndags Evangelium, synes mig underdanigst, at det maa være et meget tvungent Værk, at han alle Evangelia i lige mange Parter vil distribuere, efterdi de evangeliske Texter ere hinanden meget ulige og derfor uden Detorsion ikke kan taale lige mange Parter. Derfor (efter den gemene Lignelse at tale) ligesom man kan ikke gavn-

¹⁾ Baade det til Biskop Dr. Hans Michelsen stiledede originale Kongebrev og den af Hr. Jens Hegelund indsendte Prøve findes vedlagt Erklæringen.

ligen skjære alle Sko efter een Læst, saa er det ikke heller nyttigt at tvinge alle Texter efter een Partition, Ellers maa han vel have colligeret og befattet gode Res i samme Prædikener af adskillige Autoribus, som kan være unge Præster og andre gævnlige. At dette er efter Kgl. Maj.s naadigste Befaling mit underdanigste Betænkende bekjender jeg med min egen Haand underskrevet. Datum Odense den 22 Sept. 1645.

Udkast i Fyns Bispearkiv; jfr. Pontopp. Ann. IV, 374. Bloch, Den fynske Geistlh. Hist. I, 95.

40.

1646, 4. November. Erklæring afgiven af Fyns Stiftsøvrighed angaaende den af Fru Elisabeth Sophie Rantzov fremsatte Begjæring om at til-mageskifte sig Patronatsretten til Allested Kirke.

Mogens Kaasz til Støffringgaard, Ridder, Danmarches Riges Raad och Kong. May. Befalingsmand paa Nyborg Slot. Hans Michelson, Superintendent offver Fyens Stigt, giøre vitterligt, at efftersom wi haffue bekommet Kong. May. naadigste Befaling, dateret Kiøbenhaffns Slot den 18. Aug. 1646, formeldendes: efftersom Erlig och Velb. Fru Lisabet Sophi Rantzow, afgangen Hans Lindenows til Hundslund, underdanigste om et Jus Patronatus til Allested Kirche, liggendis udi Nyborg Lehn, haffuer ladet anholde, huor-imod hun til Fylliste Vederlag til Kong. May. och Cronen underdanigste erbiuder sig igien at wille wedерlegge tuende hindis gaarder, som ligger udi Nesbyhoffwedtz Broby, som Rasmus Jørgenson och Laurs Madzøn paaboer: Da er hans Kong. May. naad. willie och befaling, at wi med forderligste imod hans Kong. May. os underdanigste schulle erklære, om samme Jus Patronatus, som hun underdanigste begierer, fra Cronen kand mistes, och den Vederlag, som hun igien underdanigste erbyder, kand agtes nøyachtig at være, och at wi denne woris underdanigste Erklæring i hans Kong. May. Cantzeli med det første schulle indschicke: Saa haffue wi den Leylighed med flid erfaret, och iche

kand see, Kong. May. och Cronen at haffue nogen schade aff det Jus Patronatus, men Cronen aff det tilbudne Vederlag at kunde schee schel och fylleste. Dog kunde wi iche underlade underdanigste at giffue tilkiende, at E. och Velb. Fru Ellen Marsuin besuerger sig offver same Jus, at det er hinde och hindis Arffvinger til schade paa deres frihed, effterdi hun haffver en Herregaard, Weyløffgaard, udi Annex Sognet, och Fru Lisabeth der imod haffuer ingen Herregaard udi Hoffwetsognet. Bemeldte Fru Ellen Marsuin haffver och fest och sted sin Liffstid baade Cronens och Kirchens Tiende i Allested Sogn, som hun bruger til Weylegaard, lige som S. Casper Marckdan, der same gaard for hende eyede, for^{ne} tiende hafft haffver. Att dette er effter Kong. May. naad. Befaling wores underdanigste erklering, bekiende wi med wores egne hender underschreffvet. Datum Nyborg Slot den 4 Novemb. 1646.

Udkast i Fyns Bispearkiv, Salling Hrd., 28. Smst. findes saavel Kongebrevet af 18 Aug. 1646 som Ellen Marsvins Indsigelse, dat. Ellensborg 28 Sept. 1646

41.

1647, 8. Juni. Kongl. Befaling til Fyns Stiftsøvrighed om at afgive Erklæring angaaende Falk Gjøs Begjæring om at faa Patronatsret til 4 Sognekirker i Nyborg Len.

Christian dend fierde med Gudz Naade Danmarchis,
Norgis, Wendis och Gottis Konning.

Wor synderlige Gunst tilforn. Wider, at os elsch^e Falck Giøe till Huidkilde, wor Mand och Tiener, wnderdanigst aff os haffuer werret begierendis, wi hannem Jus patronatus till effterschreffne fire Kiercker naadigste wilde forunde, nemblig Siørup Kiercke, Kirkebye Kiercke, Wester Skierninge och Øster Skierninge Kiercker. Thi bede wi eder och naadigst wille, at i om alle for^{ne} Jussers beschaffenhed med flid inqvirerer och eder siden moed os om alting wdførligen erklerer, serdielis om iche andre Adels Personer endten wdj hoffuid sognene eller annexerne findis, som saadant kunde were till præjudicium, om for^{ne}

Jura patronatus for^{ne} Falck Giøe bleffue beuilegede; saa och om Kierckerne haffue Jordegoedz; ittem huad beholdning och forraad hos for^{ne} Kiercker findis; disligeste effterdi wor och Cronens Anpart tiender aff for^{ne} Sogner ere lagde till en deel Prester och Skoelis Personer, om de for^{ne} Jura patronatus hannem wden nogens præjudice kunde forundis, naar hand, hans Arffuinge och effterkommere effter hans egne Erbiudelse dend aarlig Affgiffit saauelsom den seduanlig Stedzmaal, saa ofte samme tiender ledig bliffuer, till dennem, der till ere berettiget, wdj rette tide fra sig leffuerer och wdgiffuer, som hid indtill haffuer werret seduanligt; eller och om nogen anden Consideration denne hans begiering kunde vere til forhindring. Huilchen eders wdførlig ehrkling och relation i med forderligste wdj wort Candselie haffuer at indschieke. Dermed scheer wor wilie. Befallendis eder Gud. Schreffuett paa wort Slott Kiøbenhaffn dend 8. Junij Anno 1647. Vnder wort Zegnet. Christian.

Udskrift: Os elsch^e erlig och welb. Her Mogens Kaas til Støffringgaard, Rider, wor Mand, Raad och Embedsmand paa wort Slott Nyborg, saa och hederlig och høylerd Doctor Hans Mickelsen, Superintendent offuer Fyens Stift.

I Biskop Hans Michelsens vedlagte Erklæring, dat. Odense 1. Oct. 1647, oplyses: »at effterdi Falk Gjõe har de fleste Bønder udi Sørup Sogn, og ingen anden haver nogen Herregaard enten i samme Sogn eller i des Annex St. Jørgensgaard, da haver ingen været, som imod Jus patronatus til samme Sørup Kirke kunde protestere. Men hvad de andre tre Kirker anbelanger, da haver velb. Frants Lycke imod Vester Skjerninge og Øster Skjerninge Kirkers Jura protesteret, effterdi han haver en Herregaard ved Navn Flindtholm i Hundstrup Sogn, som er annexeret til Øster Skjerninge, saa og en Herregaard, hedder Rødkilde, i Ulbølle Sogn, som er annexeret til Vester Skjerninge. Des-

ligeste haver velb. Ejler Høeg protesteret imod Jus patronatus til Kirkeby Sogn, efterdi han haver en Herregaard udi Hovedsognet Olderup«.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Sunds Hrd. 11.

42.

1656, 13 Juni. Præsten i Dalum og Sanderum, Niels Bang (siden Biskop i Odense), afgiver en Erklæring paa Dalum Birketing om de Kreaturer, som plejede at græsse paa Dalum Klosters Fællesmark.

Endog Evangeliibogen stod langt bedre i min Haand end verdslig Lovbog, og at træde paa Prædikestolen stod mig skikkeligere an end at gaa inden Tingstokke; jeg vel og veed, at Dalum Birketing var for det første ikke mit kompetens forum; dog alligevel men underdanig Hørsomhed imod min gunstige Øvrighed, som til idag haver ladet mig hidstevne, at declarere, er jeg kommen tilstede til det Vidne, som min gunstige Øvrighed haver ladet sig behage at lade føre om hvis mit Kvæg og Bæster, som jeg iaar paa Dalum Klosters Fællesmark haver, paa det ydmygeligste at svare.

1. Formener jeg, at Vidnerne bør ved Lyd¹⁾ og Mærke bevislig at tilkjendegive, at det Kvæg og Bæster, som de ommelde, ere alle mine; thi muligt, om Leddene for Marken kunde være aabne glemte, at der kunde andet Kvæg eller Bæster være indkomne og maaske for mine agtede.

2. Aarsagen, hvorfor jeg iaar paa Dalum Klosters Fællesmark ikke nær saa meget Kvæg og Bæster efter min allernaadigste Herres, Hs. Kgl. Maj.s, naadigste Benaadning haver, som jeg om Vinteren paa mit eget Foder og af mine Sognetiender her i Præstegaarden overføde kan, er, at det min gunstige Øvrighed her paa Steden haver behaget en god, stor Del af Fællesmarken iaar (som tilforn vel ikke er sket, saa vidt jeg kan mindes) ved Bønderne her under Lenet daglig at lade bevogte, hvorpaa Klosterets

¹⁾ D. e. Lød, Farve.

Køer alene gaa, saa udenfor samme bevogtede Fællesplads falder Græsbeden mager nok til Klosterets ungefær mulig tre eller fire hundrede Faar og Lam, saa og andet Kvæg og Bæster, tillige med Møllerens Bæster og Kvæg, saa vel og til det ringe, jeg der iblandt haver, hvorudover jeg haver været forarsaget en god Del af hvis Kvæg, jeg haver her i Præstegaarden vinterfødt, iaar paa andre Steder at skaffe Græsning.

Begjærer her hos paa det tjenstvilligste dette mit ydmygste Svar maatte for Retten læses, paaskrives og udi Tingbogen og Tingsvidnet Ord efter andet indføres, saa og mig er Gjenpart af Tingsvidnet meddeles.

Datum Dalum Præstegaard den 13 Junii Anno 1656.

Niels Bang m. ppria.

Orig., med Paategning om samme Dag at være læst paa Dalum Birketing, i Odense Bispearkiv, Odense Hrd.

43.

1658—60. Nogle Aktstykker fra Krigens Tid vedrørende Præsterne i Fyns Stift og S. Jørgens Hospital ved Svenborg.

a.

Des Herren Reichs Admiral hochgräfl. Excell: Befehl-Schreibendt an Herrn Oberst L. Schierstedt, Anstalt zu machen, dass die Geistlichen in Schwenburg der Einquartirung befreyet werden.

Demnach die en Sweinburg wohnende Pastores bey Ihro Hochgräfl: Excel: dem Herrn Reichs Admiralen vnd Königl: Lieutenampt Generalen sich gahr hoch beschwert, dass sie gleich Einwohnern mit Einquartirung belegt werden, vnd solches wieder Ihro Königl: May^{tt} vnsers allerseits Allergnädigsten Königs vnd Herren dhenen in hiesigem Lande wohnenden Geistlichen gegebene Indulta vnd Beneficia, dass sie für aller Einquartirung und andern Oneribus gäntzlich sollen eximeret vnd befreyet sein, schnur zuwieder laufft. Gestalt dan hochbesagter Ihro Hochgräfl: Excel: der Herr Reichs Admiral mir gnädig anbefohlen,

dem Herrn Obristen Lieutenambt, so itzo in Schweinburg commendirt, anzudeuten, das dhero ernstlicher Wille sei, von allen Geistlichen nicht allein die vfgebühdete Einquartirung sofuhr von ihren residentzen und da sie selbst einwohnen weg zunehmen, sondern auch ihnen hinführo mit solcher Einquartirung gäntzlich verschonen, gleich wie nun solches Ihro hochgräfl: Excel: expresser Befehl sei: Als wirdt der Herr Obrister Lieutenambt die guthe Anstaldt zu machen sich befohlen lassen, damit des Herrn Reichs Admiralen Hochgräfl: Excel: darin gegebener Befehl nachgelebet werde. Datum Mittelfahrt den 25ten Julij Anno 1658.

Dehro Königl: May^{tt} zu Schweden
bestalter Kriegs Commissarius.

J. Gutzloff.

Samtidig Afskrift i Karen Brahes Mnsr. Nr. 283, hvor ogsaa de følgende Stykker findes.

b.

Ihro Königl. May^{tt} zu Schweden Schreibend an den
H. Obristl. Lindworm, die Geistlichen belangend
Reuter zuuorschaffen.

Wir Carll Gustaff von Gottes Gnaden der Schweden, Gothen vnd Wenden Konig (etc.) Unsern gnädigsten Gruess vnd wolgeneigten Willen zuuor. Vest vnd Manhaftter besonders lieber getreuer. Demnach wir Euch die auff Fuhnen vnd Langelant ausgeschriebene Kirchspiel Reuter zu einem Esuadron gnädigst destiniret, so ergeth an Euch hiermit unser gnädigster Befehligh, Ihr wollet Euch bey unserem bestahlten Kriegs Cammer-Rath Appelbohm dessfals anmelden vnd nach desselben disposition mit Euren Officiren, die Ihr zu diesem Behueff an handt schaffen können, Euch bemuhen, damit selbe Reuter ehester zusammen gebracht und also eine Suadron daraus formiret werden muchte. Vollbringet hiran unsern gnädigsten Willen, und wir seint Euch mit Konigl: Hulden woll beygethan. Geben in unserem Hauptquartier Oldersloff den 21 Augusti Ao. 1658.

c.

Demnach Ihr Konigl. May^{tt} mein Allergnädigster König vnd Herr anbefohlen, das die Geistlichen, als Præpositi und Priester, so dem Konige zu Dennemarck vor diesem gewisse Reuter ausmondiret, nach voriger Proportion von so viel Geistlichen, Præpositis und Priestern, als zuuorn einen Reuter gegeben, iede einen guten und wehrbahren Reuter anschaffen und selben mit Kleidung, Sattel, Zeug ausmondiren, wie auch in Stelle der Pferde 25 à 30 Rthal. an gelde geben sollen; die Pistolen und Helffter wollen Ihre Konigl. May^{tt} Ihnen selbst reichen lassen.

Als habe solches im Nahmen Allerhochstgedachter Königl. May^{tt} denen Geistlichen, Præpositis und Priestern, sampt vnd sonders, in der Province Fuhnen hiemit andeuten vnd dabey ernstlich erinnern sollen, dass dieselbigen solche Reuter nebenst Sattel, Zeug und Pferde-Geld mit dem allerehrsten herbey schaffen, gegenwertigen und Vorzeigern dieses, dem H. Obristl. Lindtworm, darstellen und seinem Commando untergeben wollen, maszen demselben wohlgedachten H. Obristl. hiemit und in Krafft dieses specificce auff jede Geistliche, als Præpositos und Priester der erwehnten Province Fuhnen, Einweisung gethan wirt, mit der austrucklich hierbey gefugten Volmacht, solche Reuter mit erwehntem Zubehör mit dem allerschleunigsten sich darstellen und ausmachen zu lassen, zu empfangen vnd unter seinem Commando zu nehmen. Wornach ein jeder sich zu richten. Vhrkundtlich eigenhändiger Unterschrift und beygetruckten gewöhnlichen Signet. Geben Ottensehe den 10 Septembris Ao. 1658.

Dehro Konigl. May^{tt} zu Schweden
bestalter Kriegs Cammer-Rath
Andres Appelbohm mpp.

d.

Efter som Hæderlig oc Høylerd Mand, M. Peder Nielsøn, Sognepræst til Sancti Hans Kirke udi Odense, tilkommer

Kong. May^{tt} Anpart Korntiende aff Broby Sogn, oc Tiden er den at indfordre och annamme, daa befalis hermed menige Sognemend vdi bemelte Brobysogn, at de wfeilbarlig nu strax samme tiende lade fremkomme, saa fremt samme Tiende icke (dennem self til skade) vdi andre Maader hos dennem skall worde søgt; anseende, menige Geistligheden, med hvis dennem til deris Vnderholdning er tillagt, aff Hans Kong: May^{tt}, min Allernaadigste Herre, saa och Generalitetet er benaadet. Forbiudendes oc her hos dennem, som samme Sogn assignerit er, her vdi at giøre nogen Forhindring, saa fremt de icke saadant self for Høyestbemelte Hans Kong. May^{tt} acter at forsvare, om der paaklagis. Befalis och Salvegvardierne, som der er indlagt, dennem der til at vere beforderlig. Odense den 27 Augusti Anno 1659.

Hans Kong. May^{tt} aff Sverig wid detz
Armee welforordnede Oher Commissarius
Allart Siltmandt.

e.

Schutzbrieff wegen das Hospital zu S. Jorgen bey
Swenborgh.

Ihrer Königl. May^{tt} zu Schweden über dehro Armeen
bestallter Feldmarschall.

Von Gottes Gnaden Philipps, Paltzgraff beim Rein in Bayern, zu Gulich, Cleue vnd Bergen Hertzog, Graff zu Waldeck, Spanheimb, der March Rauensburg vnd Moes, Herr zu Rauenstein: Dem nach hochstged. Königl. May^{tt} gnädigste Wille vnd Befehl ist, dass alle Armhäuser vnd zu Erhaltung der Armen destinierte Guter von allen Kriegs Oneribus, als Contributionen und Einquartirungen, oder wie die sonst Nahmen haben können oder mögen, jedesmahl gantzlich exemt, ausgesetzt vnd befreyet sein sollen; vns aber nichts desto weniger Klegten eingelangeten, gestellt das vor Schwenborg belegene Spital St. Jorgen vnd dessen zuständige Guter mit Einquartirung vnd andern Auflagen besweret werden sollen: Als haben wir dasselbe

mit allen Appertinentien in special Schutz vnd Schirm auffgenommen, allermaszen solches hiemit in Crafft dieses beschiehet, also vnd dergestaltt, dass von mehrhöchstged. Konigl. May^{tt} zugethanen vnd vnserm Conduicti vntergeben keiner, er sey auch wer der wolle, ermeltes Hospitall oder dessen zugehörige so wol liegende als fahrende Guter in keinerley weisze molestiren oder besweren, besondern von allen Auflagen vnd Einquartirungen gänztlich verschonet, exempt vnd befreyet sein vnd vorbleiben lassen soll. Wor-nach ein jeder bey Vermeidung groszer Vngelegenheit vnd scharffen Einsehens sich zu achten. Geben vnter eigenhändiger Vnterschrift vnd beygetruckten Furstl. Insiegel. Neuburg den 7 Octobris 1659.

Philipps Paltzgraff mpp.

f.

Dhero zu Dennemarch, Norwegen Konigl. May^{tt} General Feld-Marskall, Oberster zu Ross vnd Fuess, vnd Amptman zu Riipen, Hans Schack, füege hiemit männiglichen zu wissen, welcher maszen der wolerwürdige vndt hochgelehrte Herr Lorentz Jacobsen, Theologiæ D., Königl. Dänischer wolverordneter Biscop des Funischen Stifts, mir zu erkennen geben, wie dass die auff dieser Insul verordneten Herren Pastores mit vieler Einquartirung vnd andern pressüren sehr angestrenget würden; Als werden hiermit meines Allernädigsten Königs vnd Herren Angehörige, hohe vnd niedere Kriegs Offciren, gemeine Soldatescha zu Ross vnd Fuess, vnd sonsten jedermänniglichen hiemit respective erinnert vnd ernstlichen befehliget bey vorgemelten, allen vnd jeden H. Pastores keines weges eigentätlich sich einquartiren, noch dieselbige beschätzen, sondern allen Schutz vnd Sicherheit genieszen lassen für Raub, Plünderung, Abnahme ihrer Güter, Mobilien, Pferde, auch übrigen groszen vnd kleinen Viehe, bessermaszen beschützen vnd beschirmen, vnd sie mit derogleichen allen keinermaszen beschwerlich zu sein. Gestalt dan die H. Pastores sampt

vnd sonders hiemit ermahnet werden, ohne Höchstgedachter Ihro Königl. May^{tt} hohen Generalitet special befehlig vnd ordre keine eigenthätliche Einquartirung zu statten. Woran die meinem Commando vntergegebene verrichten, was der schuldigkeit vnd diese befehlig gemesz ist. Vnd haben die Vberfahrer, so sich hie wieder thätig erweisen möchten, für Vngelegenheit vnd Straffe zu hüten vnd für Schaden vorzusehen; Auch alle von diesem Original genommene copleyliche Abschriften vollen glauben beyzumessen vnd gleich dem Original zu respectiren vnd in allen folge zu geben. Vhrkundtlich vnter meiner Hand vnd Signet. Geben im Haupt Qvartier zu Odensee den 15 Januarij Anno 1660.

Hans Schack.

Dass diese Copey mit dem Original correspondiere, be-
kennen wir

Sthen Bilde.

Hening Powisch

Mein eigen handt.

44.

1665, 3. Januar. Kgl. Befaling til Stiftsøvrigheden i Odense om at undersøge den Klage, Præsten i Kværndrup førte over, at hans Kald var blevet forringet.

Friderich dend Tredie (osv.). Wor synderlig Gunst tilforn. Efftersom itzige Sognepræst til Querndrop Sogn och Kiercke, saa vel som hans formand, sig nogle gange vnderd. haffuer beklaget, at it och andet fra Kaldet schal were kommen, huorved indkombsten merkelig skal were forringet, och derfor hos os vnderdanigst ansøgning giøre, at de til nogen erstatning naad: maatte forhielpis. Thi er woris naad: Willie och Befaling, atj Præsten udj bem^{te} Querndrop Sogn for Eder indsteffner och eder om hans forebringende fuldkommelige informerer, hans beuiis egien-
nemseer, och til os elschel: Otto Krag til WoldbiERG, wor Mand och Rigsraad, fra Eder vnder Eders hender beschreffuit leffuerer, om I befinder hans Kald effter Angiffuende at were forringet, paa huormeget, och huor I

eracter hand med billighed och effter landz low derfor erstatning bør at søge. Dermed skeer wor willie. Befalendes Eder Gud. Skreffuet paa wort Slot Kiøbenhafn den 3 Janvarij Anno 1665. Vnder wort Zignet.

Friderich.

E. Kragh.

Udskrift: Os elschel: Erlig och Welbr. Her Henrich Lindenou til Øffuitz Closter, Ridder, wor Mand, Tienner och Befalingsmand paa wor gaard udj Ottense; saa och Hæderlig och Høylærd Mester Niels Bang, Superintendent offuer Fyens Stiftt.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Sunds Hrd. 6. Vedlagt findes Udkast til Stiftsøvrighedens Erklæring af 27 Sept. 1665, hvori refereres, hvad Sunds Herreds Provstebog af 1572 indeholdt om Tab, Præstekaldet før den Tid havde lidt (jvfr. Saml. t. Fyns Hist. og Topogr. VIII, 322).

45.

1665, 9. Januar. Erklæring fra Præsten i Vissenbjerg om Præstekaldet og Kirken.

Vissenbjerg Kirkes Indkomme aarlig er:

Tiendens Afgift, naar den fuldkommen leveres, Rug 11 Ørter, Byg 11 Ørter, Havre 4 Ørter.

Kirken haver herforuden af nogle smaa Jorder og 2 Gadehuse nogen Husleje og Jordskyld, hvilket, hvor meget er, kan jeg ej egentligen vide, førend jeg det af Kirkestolen kan fornemme, som er i Rasmus Andersens Forvaring i Nyborg; dog ved jeg, at det ikke kan bedrage over 3 eller 4 Sl. Dlr.

Kirkens Brøstfældighed paa Bygning inde og ude er større, end den af mig kan granskes, og kan ej repareres under mange Aars ordinarie Indkomme.

Ellers af Ornamenters fattes os en Messehagel.

Datum Fuglvig den 9 Jan. 1665.

Hans Naur m. m.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Stiftets alm. Br. 211.

46.

1665, 4. Marts. Kongebrev til Biskop Dr. Niels Bang i Odense: Vider, at Vi naad. tilfreds er, at I det gamle unyttige og forfaldne Stenhus, som staar i Eders Residens, maa lade nedbryde og til de andre Huses Forbedring der sammesteds anvende.

Fynske Tegnelser IX, Fol. 158.

47.

1673, 18. Juli og 1678, 21. Febr Kongebreve vedrørende Vicesuperintendenten i Fyns Stift, M. Rudolf Moth.

a.

Christian dend Femte (osv.). Wor Naade tilforn. Wiid, at om end skjønt woris allernaadigste meening ey er, at vice superintendenten, os elskel. Mag. Rudolph Moth, sig med din bestilling, mens du lefuer oc den forsuarligen forrestaar, noget skal befatte, saa er dog vorris allernaadigste villie oc befalling, at du hannem om Hospitalet, de fattiges Capitaler oc om alt andet, saaviit hannem saasom Sogneprest til Ste Knuds Kirke tilkommer at viide, fuldkommen underretning giører, oc saaledes som hans formend den for hannem haft hafver. Dermed skeer vor Villie. Befallendis dig Gud. Skrefvit paa vort Slot Kiøbenhafn dend 18 Julij Anno 1673. Under wort Zignet.

Christian.

D. Schult.

Udskrift: Os Elskelig welærwærdige Doct^r Niels Bang, Superintendent ofver Fyens Stift.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Odense Hrd. 17.

b.

Christian dend Femte (osv.). Vor Naade tilforn. Efter-som Vi allernaadigst hafver confirmeret voris forige Vice-Superintendent ofver Fyens Stift, afgangne Doct. Rudolph Mohts, hustrues, iligemaade afgangne Magdalene Dorothea, hindes sidste villie oc endelig resolution udi en hindes

Missive til Else Margrethe Moth, nemlig at hindes Mands, **bem^{te}** Doct. Rudolph Moths, arfvinger hinde alleene arfve skulle; dog at det første af Os af dato den 24 Augusti A° 1675 allernaadigst confirmerede testament ved sin fulde vigeur skal forblifve: Da er voris allernaadigste villie oc befaling, at du dig derefter allerunderdanigst retter, oc arfven til de vedkommende uden forhindring lader være følgagtig. Dermed (osv.). Skrefvet paa vort slot Kiøbenhafn dend 21 Februarij Anno 1678. Under vort Zignet.

Christian.

D. Schult.

Udskrift: Os elschel. velærværdig Mag. Thomas Kingo, Superintendent ofver Fyens Stift.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Odense Hrd. 8.

48.

1697. Optegnelse om Patronatsretten til Bjerby og Bregninge paa Taasinge.

Extract af sal. Høyedle og Welbaarne Hr. Rigs-Admiral
Henrich Bielches Skiøde, daterit Kiøbenhafn
d. 6 Julij A° 1679.

Jus patronatus till Bierbye: Kongens anpart, ellefve tønder, 2 schiepper Ruugh, 27 t^r Biugh, 7 t^r 4 schiepper hauffre; Kirckens anpart, ellefve tønder, 2 schiepper Ruug, 27 t^r Biug, 7 t^r 4 schiepper hauffre, een Kierche Jord, som Herr Hans Fick bruger, giffuer afgifft 2 β. Præstegaarden, som Herr Hans Fick paa boer, følger samme Jus. Jus patronatus till Bregninge Kiercke: Affgiff aarligen, Kongens Andpart 6 t^r 2 schiepper Ruugh, 13 tønder 4 schiepper Biugh, 7 tønder 4 schiepper hauffre; Kierchens andpart, 6 t^r 2 schiepper Rug, 13 tønder 4 schiepper Biugh, 7 tønder 4 schiepper hauffre. Prestegaarden i Bregninge følger samme Jus, etc.

Læst og protocollerit inden Fynboe Landsting Onsdagen den 5 Novembr. 1697. testerer

Peder Meier, Lands tings schrifver.

Rigtig effter Orriginalen.

Niels Juell.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Sunds Hrd. 40.

49.

1580. Specification paa huis Geistlige Goedtz, som Præsterne i Ottense Herredt hafuer angiffuet, er som følger.

Sognepræsten til Vor Frue Kircke i Othense er tillagd aleeneste en liden Annex-gaard, som skylder — $3\frac{1}{2}$ td. Hart Korn, udaf hvilken, foruden Matricul-skat til de forbigangne qvartaler, udj indværende 1680 Aar er gifven Rostieneste¹⁾. Peder Winslow.

Sognepresten til Hans Kongl. Maj. Slotskircke i Odensee hafuer intet, huoraff hand gifuer Rostieneiste. Herman Christensen Beck mpp.

Mag. Jens Pedersen, Sognepræst til Dallum og Sanderum, haver efter hans særdelis specification H. Korn pro officio, hvoraf gives Matricul og Rostieneste schatt — $19\frac{1}{2}$ td.²⁾.

Sogne-Præsten till Stenløs oc Fangel haffver een Annex-Gaard i Fangel pro officio, skylledes aarligen 5 tønder Korn. Men i 2 Aar haffver jeg intett der aff bekommet.

Item ett Annex-Boell, skylder — $4\frac{1}{2}$ tønd. Korn.

Matriculschatt er aff begge disse aarligen oc ind till denne dag betallet. Effter hans Kongl. Maytts. allernaadigste Forordning haffver Jeg oc sellff udi dette aar betalldt den naadigst paabudne Rostienneste-Skatt.

Degnerenten aff Stenløs Sogn: Biug — 5 Ørter 8 schep. Eg — 15 snese. Brød 15. Aff huer huusmand — 1 schep. haffre.

Degnerenten aff Fangel Sogn: Rug — 10 Ørte. Eg 15 snese. Huer huusmand — 1 schep. haffre.

Stenløs oc Fangell Sognis Degne rente haffver alltid ligget till Odense Skolis Løbe-Degne, undertagen 4 Ørte

¹⁾ For S. Knuds Sognekald findes ingen Angivelse

²⁾ Denne Notits er indført af Biskop Kingos Amanuenses Joh. Lawerentzen.

Rug, som Hørerens i 3die Lexie aff Arilddid pro officio haffver haft. Men Sl. D. Niels Bang i sin tid lagde all Degnens indkomst aff Stenløs Sogn, saa oc aff Fangell Sogn, til Conrectorum løn i Odens Skole, huilche siden den dag haffver leyet denne itzige Substitut, som schulle begge Sogne betienne oc paa dem at tage Vare. — Substitutens løn aff Stenløs Sogn: Biug 3 tønd. 4 schep., Brød oc Eg, oc huad Huusmendene till Degnen schall contribuere. Aff Fangell Sogn 3 tønder Rug med andet smaa redsell, ut supra.

Stenløs 28. Jul. Ann. 1680.

Jacob Erichsøn, m. m.

Sogne-Presten till Verninge sogn nyder pro officio en halfgaard, liggende udi Bregnemose, som schulle schylde aarligen 3 td. byg, halfanden otting smør, 1 lamb, 1 gaas oc ett par høns. Herligheden deraf tillige med 10 sch. hafre af landgilden gifvis till Hans Excellence Her Henrich Bielche.

Degne-Rente af Verninge-sogn: Biug — 16 td., huor af een af Disciplene udi Ottense schole nyder aarligen — 9 td. biug. En Kircke-bollig, som Substituten i boer, oc Her Rigs Admiral nyder herligheden aff; dett andett, som hand nyder, er u-vist.

P. Bering.

Tommerup og Brylle Sognepræstis tilliggende pro officio er indtedt undtagen allenne Landgildet aff een Annex-gaard udi Brylle, som Anders Nielsøn nu i boer. Herligheden med Stedtzmaall, Hougning etc. dett aldt sammen niuder Ottho Thommesøn Riisbrich¹⁾ (som og haffver oppebaaren og svared till Skatterne i langsommelig tiid). Huilched, hvorledis dett skee kand, at Herligheden, uden noget aff gaardens taxerede hart korn till en kiendelse fuldte med, kand verre affskildt fra Landgildet, som det iche viidis, saa forhaaber den idtzige Sognepræst, at om

¹⁾ Landsdommer.

noged i hans formends tiider uden Adkombst er frakommen, dett da hannem igien vorder gottgiort.

Tommerup præstegaard
d. 2. August. An. 1680.

Jørgen Jensøn
m. m.

Sognepresten til Brendchild och Beldinge Sogner er naadigst tillagt pro officio, for Kaldetz Ringhed, Kongl. May^t anpart af Tienden i Brendchild, hvoraf giffuis matricul Schat. Tillagt ocsaa en Annexgaard i Beldinge, som skylder 1 pund Byg och 1 pund Rug — $5\frac{1}{2}$ td. hartkorn. Herligheden haffuer verit tilforn til præstegaarden, men er der fra kommen til Dalum, och giffuis deraf til Dalum 1 Ørte hafre och 12 β. Mine Sl. Formend haffue dog altid nydt i mange Mends Minde egt och arbeide deraf. Men nu i min tid er det frataset. Haffuer ej heller nogit landgilde bekommit deraf i nogle Aars tid, efterdi jorden, som dog saais och dyrchis, er bortlejet af den, som herligheden haffuer, til nogle uvisse Mend, som iche ere vederheftige, af hvilche Jeg intet kand bekomme. Gaarden haffuer verit øde siden Anno 1658, da det fiendtlige indfald skeede i Fyen, at dend da blef gandske devasterit och afbrut i grunde. Er dog bygt 1 styche huus paa steden.

Degnens tilleg i Brendchild och Beldinge Sogner. Der haffuer altid verrit løbedegn fra Odense til samme Sogner, efterdi de ligge aleeniste 1 liden miil derfra. Der haffuer mesten altid verrit 1 degn til hvert Sogn; men nu formedelst Rentens forringelse nyder 1 degn dem begge. Efter Stigts bogens formelding skal degnen haffue haft i gamle dage och forrige freds tider af Brendchild Sogn — 7 Ørter byg, och af Bellinge — 7 Ørter. Men nu siden Ufreds tider meget forringet. Bekommer ichun moxen det halfue paa begge steder. Dette til efterretning aff
Brendchild 4 Aug 1680. Peder Pedersen, P. l. mpp.

Jeg uværdig Sognepræst til Trøstrup oc Ubberud Kircker nyder pro Officio aff Kongl. Naade for mit Kalds ringhed den halffve part aff Kongl. Mayts. Tiende i Trø-

strup Sogn, som er i Hart Korn 6 td. 3 schpp. 1 fd., hvor aff Jeg oc giffuer Matricul schat; men ellers haffuer Jeg hverken Annexgaard eller anden fri Bondeggaard, som dog mange haffuer, der ichun haffuer et Sogn; oc findis iche end saa meget som et Skiul for mine Heste oc Vogn, naar Jeg reyser til min Annex Kircke. For nogle Aar siden bleff min Formand bevilged her i byen et Gadehuus aff forrige Amptmænd paa Ottensegaard at maa følge præstegaarden, hvilket Herskabet til Dalum nogle gange haffuer villet sig bemæctige. Er oc til præstegaarden heel liden Auling, iche mere end til en liden halff gaard her i Corup, som schylder aarlig til Kirchen Biug 3 td. 6 schpp. oc penge 21 β . Samme halffve Gaards Jord schal i forrige tider haffve hørt til denne præstegaard. Hvorledis den er frakommen, kand aff Stifftsbogen maaschee erlangis underretning, at det kunde komme her til igien. Saa er oc Præstegaarden saa indknibet aff næste Naboe, som er Hospitals bondeggaard i Othense, at dens Bag-Oun staar præstegaardens Ladehus saa nær, at mand haffuer sig for fare at befrycte. Summa: Disse 2 Sogner ere fast aff de ringeste i Indkomme, men aff de største i Besværligheden, end oc for den meget onde Kirchevey, at Forbedring høyt giøris fornøden, schal Præsterne conserveris. — Degnenis tilstand kand her aff vel sluttis. Tiil hver Sogn er en Løbe-Degn fra Othense Schole, men for ungdommens underviisnings schyld haffuer oc hver aff dem i nogle Aar hafft en Substitut. Degnen til Trøstrup Sogn haffuer aarlig Biug 5 td. 2 schpp., Substituten Biug 1 td. 4 schpp. oc Haffre 1 td. 2 schpp. foruden Brød oc Eg. Findis ellers 3 gaarde øde, hvor aff schulde giffvis endnu Biug 6 schpp., dog de, som bruger Jorden, vill det iche giffve. Degnen til Ubberud Sogn haffuer aarlig Biug 6 td., Substituten Biug 1 td. 5 schpp., oc aff Husene penge 4 fl 8 β i steden for Haffre, saa lidet Brød oc Eg; 2 øde gaardis Jorde brugis her, men de vil intet giffve aff dem, endog der om er udgiffvet Kongl. Forordning.

Clemend Pedersen, P. L.

Trøst.-Corup d. 5 August. 1680.

Jeg u-værdig Sogne-Præst til Otthense Hospital och Paarupe Sogn hafuer aldeelis ingen Benaading pro officio, ingen Annexgaard, eller noget, som gaar Rostieniste af, iche end et schiul til Heste och Vogn ved Annex-Kirchen, som liger ude paa marchen fra byen, Kongl. May. anpart Korntiende hafuer ieg af Paarupe, efter en Kongl. tilladelse, dat. Flensborg d. 10. Octobr. An. 1638, for Kaldetz ringheds schyld, for feste och sædvaanlig aarlig afgift til Otthense Hospital, nemlig 5 pund rug och 8 pund biug, som er heel høy affgift af det lilde Sogn, huor mange af Bønderne ere forarmede och kand iche dyrche deris Jord til gafns. Der er en liden-schyldig gaard i Paarupe, som Christen Søfrensen nu i boer, tienendis til St. Knuds Closter, som sigis af gamle folch for nogle til 100 Aar siden, førend Paarupe blef til Otthense Hospital annexerit, at hafue været Præstegaard; huorom ieg dog ingen vis underretning hafuer. Otthense Hospit. Præstegaard d. 9 Aug. Anno 1680.

Lauritz Knudsen Thrøstrup m. m.

Paategnet af Bispens Amanuensis: Odensee herrit pro officio: 43 td. 4 schp. 2 fd. 2 alb.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Stiftets alm. Breve 194. En lignende Indberetning fra Præsterne i Odense Herred, afgiven i Sept. 1681, findes smst.

50.

1680, 21. December. Kongebrev om en foreløbig Adskillelse af Skaarup og Tved Sogne

Christian dend Femte (osv.). Wor Naade tilforn. Saa- som Skaarup Hofvet Sogn med sit Annex Tveed udi vort land Fyen efter Præstens dødelig afgang for nogen tid siden skal være ledig blefven, oc en person til for^{ne} Hofvet Sogn Skaarup, efter Fru Kirstine Kruses til Klindstrup derpaa gifven Kaldsbref, allerede skal være blefven ordineret i Annexet, oc een anden af os elskel. Knud Vrne til Juulskouf, som dertil hafver Jus patronatus, skal være blefven forundet: Da er Vi allernaadigst tilfredz, at der ved saa-

leedes denne gang maa forblifve. Men naar een af bemelte Personer ved døden afaar, da skal dend anden, som ofverlefter, begge Sognerne som Sognepræst betiene, oc de, som Jus patronatus til Sognerne hafver, siden der efter, naar Kaldet ledigt vorder, skiftes til Sognepræst at kalde. Dermed skeer vor Villie. Befalendes dig Gud. Skrefvet paa vort Slot Kiøbenhafn dend 21 Decembr. Anno 1680. Under vort Zignet.

Christian.

Luxdorph.

Udskrift: Os Elskel. welærwærdige Mag. Tomas Kingo, Superintendent ofver Fyens Stift.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Sunds Hrd. 5. Biskoppen har paategnet: Om Skaarup og Tuede Kald, som Velbr. Knud Urne haver adskilt. — Vedlagt findes den kgl. Stadfæstelse af samme Dag af Knud Urne Sigvartsens Kaldsbrev for Henrik Thomasen Barsmark, Rektor i Rudkjøbing, til Sognepræst i Tved.

51.

1681, 28. Juni. Kgl. Bevilling for Biskop Kingo m. H. t. noget til Bispestolen henlagt Jordegods.

Christian dend Femte (osv.). Wor Naade tilforn. Wiide maa du, at vi allernaadigst hafver bevilget, at du her effter, som du self hiid indtil oc dine formænd, Superintendenterne i Fyens Stift, af Alders tiid for dig nydt oc hafft hafver, maa nyde oc beholde dend allernaadigst forundte frihed udi dend Egelund oc Krat, som ligger til de Gaarde vdi Snestrup Bye i wort Land Fyen, huilcke du pro officio nyder, saa at voris Skouf forordning dig icke der udi til nogen hinder eller afgang skal være, ey paatuiflendes, at du io saaledes der med omgaaes oc tilseer, at Skoven ey til u-pligt forhuggis. Sammeledes hafver vi og allernaadigst forundt dig ligesom dine formænd fremdelis u-behindret at maa nyde fri Fiskeri baade udj den Vig, som kaldes Bispens Vig, saa oc andre steder, hvor du paaløb kand hafve. Der effter du dig allerunderdanigst kan vide at rette. Befallendes

dig Gud. Skrefvet paa vort Slot Kiøbenhavn den 28 Junij Anno 1681. Under vort Camer Zignet.

Christian.

C. Schøller.

Udskrift: Os Elskel: Ædle oc Velærværdige Mag. Thomas Kingo, Superintendent ofver Fyens Stift.

Orig. i Fyns Bispearkiv. Bispestolens Breve 9.

52.

1684, 21. Maj. Rasmus Andersen Montoppidan beskikkes til Capellan i Brændekilde og Bellinge med Haab om Succession.

Vi Christian den Femte etc. gjøre alle vitterligt, at eftersom Hr. Peder Pedersen, Sognepræst til Brendekilde og Bellinge Sogne i vort Land Fyn, formedelst tiltrædende Alderdom, en Capellan af os allerunderdanigst haver været begjærendes: da have vi efter saadan hans herom gjorte Ansøgning og Begjæring allernaadigst beskikket og forordnet, saa og hermed beskikke og forordne Rasmus Andersen Montoppidan til at være hans Capellan i forskrevne Brendekilde og Bellinge Sogne, saa fremt for^{ne} Rasmus Andersen Montoppidan efter foregaaende Examen til Prædikeembedet dygtig befindes; og dersom han sig udi samme Capellani i Lærdom og Levned tilbørligen skikker og forholder, maa og skal han bemeldte Hr. Peder Pedersen, om han hannem overlever, eller Kaldet i andre Maader lovligen ledigt vorder, ubehindret som Sognepræst udi Embedet succedere. — Givet paa vort Slot Rendsborg den 21 Maj Anno 1684.

Kopi i Fyns Bispearkiv, Stiftets alm. Breve, 268.

53.

1687, 19. Februar. Kgl. Befaling til Biskop Kingo om Indlevering af historiske Dokumenter til den kgl. Antikvar Thomas Bartholin.

Christian dend femte (etc.). Vor Naade tilforn. Eftersom for Os allerunderdanigst er bleven andraget, hvorledes paa mange stæder udi Stigts Kisterne, ved Capitlerne, Kir-

ckerne, Skolerne og andre saadanne stæder i vore Riger og Lande skal befindes adskillige gamle Breve, Documenter og Bøger, som til de Danske og Norske Antiquiteters oplusning, især udi dend geistlige Historie, meget skulle kunde forhielpe, hvilcke voris Justitz Secreterer og Antiquarius, Os Elskel. Thomas Bartholin, allerunderdanigst formeener at kunde være hannem til stor bistand til at indrette og forfærdige dis bedre de Vercke angaaende voris Rigers Antiquiteter og Historie, som hand efter voris allernaadigste Ordre under hænder haver: Da er voris allernaadigste Villie og Befaling, at du strax med fliid lader eftersee udi Stifts Kisten og paa andre stæder i dit anbefroede Stift, huis gamle Breve ante reformationem, Documenter, Bøger, saasom Annales veteres, Chronica Monasteriorum, Breviaria, Missalia etc. der motte findis, og bem^{te} voris Justitz Secreterer med forderligste dennem tilsender, at hand der af kunde uddrage og sammensancke, hvis som til voris Historiers oplusning kunde tiene, hvor imod hand sig skal reversere, at naar hand sligt har brugt, det da igien uskad skal vorde tilbage leveret. Dermed (etc.). Skrefuet paa vort Slot Kiøbenhafn d. 19 Februarij Anno 1687. Under vor Kongel. Haand og Zignet.

Christian.

Luxdorph.

Udskrift: Os Elskelig, Ædle og Velærværdig Doctor Thomas Kingo, Superintendent over Fyens Stift.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Stiftets alm. Breve 52. Jvfr. Hübertz, Aktst. om Aarhus II, 177.

54.

1688. To Omgangsskrivelser fra Biskop Kingo til Præsterne i Odense Ild.

a.

Plur. Reverende Dne Præposite,
Frater in Christo honoratissime!

Af vedlagde vilde I fornemme, hvorledis I og Eders Herritzbrødre udi dend Naad: paabudne defensions Styr

ere taxerede, hvilken taxt I ved Natt og Dag, uden ophold, til Eders Herritzbrødre vilde fremsende, og der hos alvorligen tilholde, at en hver strax erlegger sin part hos Dnum Præpositum, som dennem igien hos Hr. Estats og Kandselli-Raad, Hr. Land-Commissarius Monrath imod qvitering allerforderligst haver at levere. De udeblivende staar i fare for exsecution, eftersom velbemelte Hr. Land-Commissarius mig skriftlig haver forståndiget, at hand der om haver streng order. Eder her med Gud befalet.

Odense Bispegaard
d. 30 May 1688.

T. in Dno
T. Kingo.

P. S. Denne missive vilde Dnus Præpositus hos Herritz-brødrene lade omgaa, og efterat enhver har paategnet dag og time, naar dend er ankommen, mig igien tilbagesende¹⁾.

Udskrift: Ærværdig, meget hæderlig og høylærd Mand Mag. Ludwig Stoud, Sogne-Præst til St. Knuds Kirke og Provst i Odense Herridt, min høyerede, fornemme, gode Ven og Broder i Herren, dette venligen udi Odense.

Paategninger: Om Aften d. 1 Junij mig skiched fra Bispen. L. Stud.

Den 2 Junij ved 12 slet leveret og samme øyeblich fortskichet aff Jens Pederssøn²⁾.

Den 2 ejusdem ved 1 slet indhændiget og strax fortskichet aff K. Pederssen³⁾ m. m.

Samme dag, Klocken 6 ankom dette til Verninge, og Klocken halffgaaen 7 fortsendt af P. Bering.

Samme dag om aftenen, 1 Time efter Solens nedgang, ankommen till Tommerup præstegaard, og strax samme

¹⁾ Paa en Del af Omgangsskrivelserne til Stiftets andre Herreder findes endnu følgende Efterskrift:

Jeg minder endnu om Svar paa min sidste schrifueelse, som var efter dend mig fra Hofue tilsendt ordre om Studij Skatten, och hafde ey formodet, Dnus Præpositus mig saa lenge derefter schulle hafue opholdt.

²⁾ Præst i Dalum og Sanderum.

³⁾ Præst i Stenløse og Fangel.

aften levered Degnen dett till min k. Naboe i Brendkilde att offversende. t. Jørgen Jensen m. m.

Indleveret første Pintzedags Morgen, og strax samme Time fortsendt til Ubberud og Korup. Test. R. A. Montoppidan.

Pintzedag lefveret mig i Kircken, og effter prædicken strax fortschicket uden ophold. Trøstrup-Korup Præstegd. Hans Oluffsøn Stheen m. ppr.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Stiftets alm. Breve Nr. 207.

b.

Plurimum Rever: Dne Præpos:

Frater in Christo perdilecte.

I hast kommer dette til efterretning, at i afftes Klokken mod 5 ankom Alterbøgerne, og som de ere uindbundne, saa vilde Dnus Præpos: ved Nat og Dag forstændige Patronerne eller deres Fuldmægtige derom, at enhver sit Exemplar kand lade afhendte og det ved nærmeste Leylighed inden dend af Hans Mayst Naad: beordrede tiid¹⁾ effter eget behag indbinde. Dersom noget her udj bliver forsømt, og ey effter Hans Mayst Naad: villie ordentlig forrettet, vil Jeg derfor være undskyldt. Om Prisen paa Kornet ville og Dnus Præpositus sig erkyndige, og uden forhaling relation mig der om meddeele. Her med Gud befalet.

Odense Bispegaard

d. 16 Nov. A. 88.

T.

T. Kingo.

P. S. Dnus Præpositus vilde see at formaa Patronerne eller deres fuldmægtige paa deres Vegne at tegne paa dette mit bref, at det dennem er erkyndiget, og mig det igien tilbage sende med efterretning om, hvad tid det en hver er til hænde kommet.

Udskrift: Ærværdig, hæderlig og høylærd Mand,

¹⁾ Den ny Alterbog skulde første Gang benyttes 1ste Advents Søndag 1688.

Mag. Ludwig Stoud, Sogne-Præst til St. Knuds Kirke i Odense og Prowst i Odenseherridt, men høyærede, meget gode Ven og Broder i Christo, dette venligen
i Odense¹).

Paategninger:

Den 17de Nov. da dette mig er mod afften leveret, viises dett min Patron, og bleff samme øyeblich fast fortskicket ved Degnen till Werninge, huor Patron findes²), aff mig underskreffue. Jens Pederszøn.

Dette skall blifve Patronens fuldmægtige tillkiendegifvet af P. Bering.

Saa tilig som min Patrons Fuldmegtig fra Torsing hiemkommer, skall dett, foruden Hr: Peder Bierringsz beretning, og vorde hannum tillkiendegiffvedt aff mig underskreffne. Tommerup præstegaard d: 19 Nov. An. 88. Jørgen Jenssen m. m.

Hans welædle Høj-Ærværdigheds villie har jeg underskrefne erfaret af hans kjærlige Missive, men som jeg paa mine Kirchers Vegne hâr ingen anden Patron end Hans Mayst., og paa hans Vegne Fuld-Mægtig Kirch-Secretarium Stifttskrifveren, skal ieg og med allerførste Lejlighed erindre hannem, at Hans Kongl. Maysts. aller-naadigste Befaling om Alterbogen kand efterlevis, og dend mig til Kirchens brug lefveris. Brendkild Præstegaard d. 20 Nov. 1688.

Den 21 ejusdem fra Korupe Præstegaard ved Degnen bortskicket till Seign. Mogens Mortensøn om Alterbogen at anholde. Johannes Sthenius m. ppr.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Stiftets alm. Breve Nr. 206.

¹) En Del af Omgangsskrivelserne til de andre Herreder have endvidere følgende udvendige Paategning: •Under deres Kalds fortabelse haver Degnene dette cito ved nat og dag at befordre og hver at paategne, ved hvad dag og time hand det anammer•.

²) Stenløse, som laa nærmest paa Vejen, blev altsaa forbigaaet, fordi det ikke var Patronatskald.

55.

1693, 11. Marts. Kapellanen ved S. Hans Kirke i Odense søger om Tilladelse til at indrette sig et muret Gravsted i Kirken.

Høygunstige Herre, Her Friherlig Excellenz, Hr. Land-Gubeneur och Hr. Stift-Amptmand Hr. Helmut Otto von Winterfeld.

Saasom Døden er vis, men Dødtzens Tiid och Maal er os v-uís, og Jeg fattige Mand och Gudtz Ordzt Tienere huer Dag ældis, Tid efter anden, af en Skrøbelighed och anden, formedelst dend store Besuerlighed til mit Annexe Høybye i dend store vanskelig Vey og Vejerlig offte offuer iillis och besuerges, saa Jeg fattige Gudtz Ordzt Tiener ey kand viide, huor snart Døden offuerfalder mig, och mit Lifuis Lius er vdslugt och har Ende: Da som voris allernaadigste Arffue-Konge och Herre vdi sin sidste vdgangne Kongl. Lou naadigste Præsterne fri Begrafuelse, huor de det begierer vdi Kirchen, allernaadigst haffuer bevilget och tilladt, huilche och mine Sl. Formænd vdi Herren hensoffuede nødt haffuer, huilche[n] Begraffuelse Jeg dog iche vil lade opkaste och forfærdige vden Eders Excellentsis, som Kirchens Patron och Forsuar, Villie, Consens och Tilladelse, huor forre Jeg . . . vdi dybeste Ydmyghed supplicerer, at Eders Friherlig Excellenz . . . vilde bevilge mig en Graf her vdi Kirchen at maa lade opkaste och med Muure, trey Kister bred, at lade forfærdige . . .

Ottense d. 11 Martii

Michel Marcusen,

Ao. 1693.

Gudtz Ordzt Medtiener til

Ste Hans Kirche.

Resolution.

Capellanen her til Ste Hans Kirche, Hr. Michel, tillades hermed it Grafsted vdi bemelte Kirche at lade opkaste och forfærdige, saasom alle Gudtz Ordzt Tienere effter Louen nyder fri Begrafuelse i Kirchen. Ottense Slot d. 28 Martij 1693.

Winterfelt.

I Henhold til denne Tilladelse lod Hr. Michel Marcusen Reimer opkaste og mure en Grav, tre Kister bred, i S. Hans Kirke, som det

synes til ikke ringe Misfornøjelse for Sognepræsten, Mag. Mads Hvid, og Biskoppen, Dr. Thomas Kingo, hvis Tilladelse ikke var søgt. Efter Biskoppens Befaling blev det derfor den 23de August 1693 af 4 Borgere optaget et Syn over Graven, som næsten var færdig, og Kirkeskriveren Laurits Høy befalede Arbejdet standset indtil videre Ordre. (Dok. i Fyns Bispearkiv, S. Hans Kirkes Breve). Om Kapellanen fik Lov til at beholde sit Gravsted, findes ikke oplyst; men det er dog vel rimeligt.

56.

1693—94. Aktstykker vedrørende Biskop Kingos Sammenstød med Stiftamtmand Winterfelt angaaende Opførelse af en Mur ved S. Hans Kirke i Odense.

a.

(1693). Brudstykke af Biskoppens Erklæring til Kongen.

... Og som Jeg herudi intet haver foretaget uden det, mit Embede vedkom, grundet paa Kongl. Ordre og Bogstav, sampt Eders Kongl. M. Lov, effter Kirkeværgens og Menighedens indstændige Begiering og Kirkens høye Fornødenhed, en Muur paa mit eget Forskud ladet opsette, huilken Hans Excell. strax effter sin Hiemkomst, uden foregaaende Forhør enten hos mig eller andre, haver ved Eders Maytz. Bønder og Tienere paa en Dags Tiid ladet nedrive fra Sognepræstens Residentz og til Kirkeristen, [og] ført de Sten, som Jeg for mine Penge hafde betalt, ind paa S: Hans Kloster, saa lever Jeg udi dend allerund. Forsikring, at Jeg tilligemed dend fattige Kirke imod saadan haard og hastig Medfart nyder Eders Kongl. M. allernaad. Beskiærmelse.

Dette er min allerund. Erklæring og Forsuar imod Hans Excell. Hr. Geheime-Raad og Stifftamtmands Angivende imod E. K. M.

Udkast med Biskop Th. Kingos egen Haand i Odense Bispearkiv, S. Hans Kirkes Breve. Jvfr. Heiberg, Th. Kingo, S. 139—40.

b.

Til Baron Gustav Winterfeld (Kammerjunker og Kaptejn i Livgarden).

C. 5. Vor Gunst tilforn. Saasom Vi d. 30 Decbr. udi næst afvigte Aar 1693 allernaad. haver anbefalet din Fader,

voris forrige Geheimeraad afg. Hr. Helmuth Otto von Winterfeld, den ved den østre Ende af S. Hans Kirke udi vor Kjøbsted Odense nedbrudte Kirkegaardsmur, for saa vidt som den efter hans Ordre var bleven nedbrudt, igjen af sine egne Midler at lade opbygge og udi lige saa god Stand, som den forhen var opsat, inden da næstfølgende Pinsedage, forskaffe; og Vi nu allernaad. maa fornemme, at os elsk. Doctor Thomas Kingo, Biskop over Fyns Stift, skal have gjort Forlag og Bekostning baade første Gang til bem. Kirkemurs højnødvendige Reparation, saa og siden for Kalk til den nedrevne Mur igjen at opsætte, som sig tilsammen 128 Rdl. 3 Mk. skal bedrage; saa er vores allernaad. Vilje og Befaling, at du forskrevne 128 Rdl. 3 Mk. strax og uden Ophold til bem. D. Thomas Kingo erlægger og betaler, hvorimod dig forbeholdes din Regres hos dine Medarvinger, for saa vidt enhver af dennem deraf tillige med dig kan tilkomme at svare. Dermed etc. Hafniæ d. 8 Decemb. 1694.

Afskrift i Fyns Bispearkiv, S. Hans Kirkes Breve. Vedlagt findes et orig. Kongebrev til Biskop Kingo, dat. 11 Decbr. 1694, hvori foranførte meddeles ham til Underretning.

57.

1695, 29. Oktober. Kgl. Befaling til Biskop Kingo om at indtræde i en en Kommission, der bl. a. skulde paakjende en Klage mod Præsten i Haarby.

Christian den Femte (osv.). V. B. t. Saasom Vi allernaadigst haver befalet os Elskel. Hr. Diderich Schult til Christiansdals og Finstrupgaarde, Ridder, voris Geheime og Cancelli Raad, Stiftbefalingsmand i vort Land Fyen og Amtmand over Otthense, Dalum og St. Knuds Amter, og Broder Landorph, Assessor i voris Hof-Ret, at kiende paa de forseelser, som af dend udi dend sag imod Claus Hansen fra Værninge udi vort Land Fyen af os anbefalede inquisition fornemmis, adskillige Personer at skal have begaaet, hvoriblandt skal være Hr. Bertel Grot, Sognepræst i Acketurp i bem^{te} Fyen, som sig skal have understaaet at tage

Maren Rasmusdaatter af Jordløse der i Fyen udi forhøring i sit huus, og der efter et skriftlig Instrument under sin og tiltagne Mænds hænder til Tinge indgivet og beædiget: Saa er voris allernaadigste villie og befaling, at naar samme sag med bemeldte Hr. Bertel Grot skal foretagis, du da strax til bemelte Hr. Diderich Schult og Broder Landorph udi Commission træder, og tillige med dennem derudi efter Loven kiender og dømmer, som forsvarligt eragtis. Dermed (osv.). Skrevet paa vort Slot Kiøbenhafn den 29 Octobris Anno 1695. Under vor Kongl. Haand og Signet.

Christian.

M. Moth.

Udskrift: Os Elskel. velædle og velærværdige Doct. Thomas Kingo, Biscop over Fyens Stift.

Paategnet: Allerunderd. læst udi Commissionen d. 23de Novembr. 1695.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Baag Hrd. 25.

58.

1700, 2. Marts. Kgl Befaling til Biskop Kingo om at irettesætte Præsten Mads Trane i Rønninge for hans nutidige Formastelse.

Friderich den Fierde etc. Wor Bevaagenhed tilforn. Eftersom Hr. Madtz Trane, Sognepræst til Rønninge oc Rolsted i Aasum Herret udj vort Land Fyen, hos os allerunderdanigst haver gjort ansøgning, at vi hannem Præposituram over Biere Herret der i Landet allernaadigst ville give, oc vi nu af din derom til os allerunderdanigst indkomne Erklæring fornemme, at hand icke er Præst i det Herret, hvor hand søger at ville vere Provst udj, oc ellers at hand vel viste, at i samme Biere Herret allerede for nogle Aar siden var af dig paa dit Embedes Vegne formedelst Provstens Alderdom oc Svaghed en flux ældre Mand in Ministerio end fornefnte Hr. Mads Trane til Vice-Propst forordnet: Da som forbemelte Hr. Madtz Trane haver imod hans bedre Vidende stiltiende gaaet forbi den rette Sandhed i hans allerunderdanigste Ansøgning at an-

føre oc tilkiendegive, hand oc ved samme sin Ansøgning u-lovmessig oc saasom hinderlistig haver søgt at ville præjudicere dig i dit Embede, oc snige sig ind i een fremmet Provstes tjeneste, som allerede var betagen, er voris allernaadigste Villie oc Befaling, at du hannem for saadan hans u-tidig Formastelse i hans Provstes oc tvende Præsters nærværelse alvorligen reprimanderer, hvorved saadan hans Forseelse hannem denne gang af Kongelig Naade skal vere efterladt. Dermed skeer vor Villie. Befalendis dig Gud. Skrevet paa vort Slot Kiøbenhafn dend 2 Martij Anno 1700. Under vor Kongelig Haand oc Signet

Friderich R.

D. Wibe.

Udskrift: Os Elskel: Velædle oc Velærværdig Doct. Thomas Kingo, Biscop over Fyens Stift.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Stiftets alm. Breve 247. Jvfr. Heiberg, Th. Kingo, S. 77.

59.

1700, 28. December. Kgl. Reskript vedrørende Præster og Gudstieneste i Svenborg.

Friderich dend Fierde (osv.). Vor Bevaagenhed tilforn. Saa som Hr. Povel Jacobsen, Sognepræst til Vor Frue Kirke Sogn i Vor Kiøbsted Svenborg for Os allerunderdanigst haver ladet andrage, hvorledis samme Sogn skal være saa lidet og ringe, at een Capellan deraf icke skal kunde underholdis, og at hand der for self Capellanens tillige med sit eget Embede maa forrette, og foruden hans andre Kirketienister end og maa forsyne dend ugentlig Capellanens Onsdags Prediken j Closter Kirken der sammesteds, enddog hand ingen sær belønning for samme sin tieniste af Closteret nyder; saa have Vi efter allerunderdanigste ansøgning og begiering samt dit herom allerunderdanigst gjorde forslag og erklæring allernaadigst for got befunden, bemelte ugentlig Onsdags Prædiken j Closter Kirken hermed at ophøre, og derimod at anordne, at dend Torsdags Prædiken, som Capellanen til St Nicolai Kirke j

bemelte Svenborg ugentlig gjør j St. Nicolai Kirke, skal til en Onsdags Prædiken igien forandris. Dereffter du dig allerunderdanigst haver at rette og derom strax paa behørige stæder fornøden anstalt at gjøre. Befalendis dig Gud. Skrevet paa Vort Slot Kiøbenhafn dend 28 Decembris Anno 1700. Under vor Kongelig Haand og Signet.

Friderich R.

D. Wibe.

Udskrift: Os Elskel. velædle og velærværdig Doct. Thomas Kingo Biscop over Fyens Stiftt.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Sunds Hrd. 39.

60.

1703, 5. Maj. Kgl. Reskript om den Løn, som Hr. Bendix Diderichsen, personel Kapellan hos den resid. Kapellan ved S. Hans Kirke i Odense, skulde have

Friderich den Fierde (osv.). Vor Bevaagenhed tilforn. Hvad Hr. Bendix Diderichsen, Capellan pro persona hos Hr. Mickel Marcusen Reimer, Sognepræst til Høybye Meenighed oc Capellan til St Hans Kirke i vor Kiøbsted Ottense, for os allerunderdanigst haver ladet andrage oc sig beklage, at ihvorvel hand siden dend 31 Majj Anno 1702, da du hannem skal have ordineret oc indsadt, skal alleene have udstaaet alle labores, eftersom bemelte Hr. Mickel Marcusen slet intet derudi, formedelst Alderdom oc Svaghed, har kundet forrette, hand dog imidlertid aldrig det ringeste til Løn for sit Arbeide af hannem haver nydt eller kand vere forsickret om at nyde, kand du af hos følgende Copie af hans allerunderdanigste Supplication udførligere see oc fornemme¹⁾; thi er Voris allernaadigste Villie oc Befaling, at du, efter dit allerunderdanigst giorte Forslag, beordrer Supplicantens Løn fra hans Ordinations tiid aarligen til 30 Rixdaler for hans tiennister, oc til hans Kost 20 Rixdaler, som er tilsammen 50 Rdrl. aarlig, hvor-

¹⁾ Findes nu ikke vedlagt.

imod forbemelte Hr. Mickel Marcusen Reimer self beholder sine Tiender oc anden sædvanlig Løn, hvor med begge Parter skal vere fornøiede. Dermed skeer Vor Ville. Befalendis dig Gud. Skrevet paa Vort Slot Kiøbenhafn dend 5 Majj Anno 1703. Under vor Kongelig Haand og Segl.
Friderich R.

D. Wibe.

Udskrift: Os Elskel: Velædle og Velærværdige Doctor Thomas Kingo, Biscop over Fyens Stift.

Orig. i Fyns Bispearkiv, S. Hans Kirkes Breve.

61.

1711, 6. og 16 Februar. Tvende kgl. Reskripter vedrørende en Strid om Kaldsretten til Vester-Hæsinge og Lyndelse Præsteembede¹⁾.

a.

Friderich den fjerde (osv.). Vor Bevaagenhed tilforn. Paa din til Os indkommen allerunderdanigste erklæring angaaende den tvistighed, der er imellem Voris General Major, Os Elskel. Jacob de Bruin til Sandholt, og Os Elskel. Christian Corfitz Rosenkrantz til Damsboe, angaaende Præst til Vesterhesinge og Lyndelse Sogner i Vort Land Fyen denne gang at kalde, saasom enhver af dem haver udgivet sit Kaldsbrev derpaa, den første til Mag. Morten Casper Wolfborg, og den anden til Jens Andersen Høg, hvilken sidste Lyndelse Sognemænd klager over at være heel u-merksom at forstaa, give Vi dig hermed allernaadigst tilkiende, at Vi lader det, saavitt qvæstionen imellem Patronerne de jure vocandi angaar, ved Loven og Forordningen om Vocationer allernaadigst forblive; imidlertid lader ovenskrevne Jens Andersen Høg sig af dig høre angaaende hans maal og mæle, som paaklages. Dermed skeer Vor Villie. Befalendis dig Gud. Skrevet paa Vort Slot Kiøbenhavn den 6 Februarii Anno 1711. Under vor Kongel. Haand og Signet.

Friderich R.

D. Wibe.

¹⁾ Jvfr. Kirkehist. Saml. 4. R. II, 622 ff.

Udskrift: Os Elskel. Velædle og Velærværdig Doct. Christian Rudolph Müller, Biskop over Fyens Stift.

Paategnet: Expederet d. 9 Febr. nest efter til Vedkommende.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Salling Hrd. 58.

b.

Friderich den Fierde (osv.). Vor Bevaagenhed tilforn. Vores allernaadigste villie og befaling er, at du strax kundgør Vores General Major, Os Elskelig Jacob de Bruin til Sandholt, og Os Elskelig Christian Corfitz (sic) til Damsboe, som enhver haver udgivet sit Kaldsbrev paa adskilte personer for at blive Sognepræst til Vester Hesinge og Løndelse Sogner udi Vort Land Fyen, efter forige Sognepræst, afgangne Hr. Jørgen Pedersen Tranekjær, at de med forderligste enten foreener sig, eller og ved Retten udfører deres prætentioner om Rettigheden til forskrevne tvende Sogner denne gang at kalde, saasom Kaldet ey imod Loven bør at staa ledigt. Dermed (osv.). Skrevet paa Vort Slot Kiøbenhafn dend 16 Februarii Anno 1711. Under vor Kongelig Haand og Signet.

Friderich R.

D. Wibe.

Udskrift: Os Elskelig, Velædle og Velærværdige Doct. Christian Rudolph Muller, Biskop over Fyens Stift.

Paategnet: Ankommet til Biscopen i Kiøbenhafn d. 21 Febr. og expederet d. 24 nest efter.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Salling Hrd. 59.

62.

1712, 4. Maj. Kgl. Reskript til Biskop Muus om Ansættelse af en personel Kapellan hos Sognepræsten i Faaborg.

Friderich den fjerde (osv.). Vor Bevaagenhed tilforn. Efter som Hr. Jacob Kullerup, Sognepræst i vor Kiøbsted Faaborg, for Os allerunderdanigst haver andraget og sig beklaget, at hand ingen Medhielper som Capellan i sit

Embedede udi hans høye Alderdom og Legems svaghed kand bekomme, med mindre dend, som hand til Capellan udvælger, af Os allernaadigst maatte forundes hannem at succedere, da er Vores allernaadigste Villie og Befaling, at du dig erkyndiger, om fornefte Hr. Jacob Kullerup er i den tilstand, som hand haver anført, og hvis hand det skulle vere, da hannem en Studiosum at ordinere, som hannem udi Embedet som Capellan kand til hielp komme, dog uden at gives nogen fortrøstning om Successionen. Dermed (osv.). Skrevet paa vort Slot Koldinghuus den 4 Maji A° 1712. Under vor Kongelig Haand og Signet.

Friderich R.

D. Wibe.

Udskrift: Os Elskel. Velædle og Velærværdig Mag.
Christian Muus, Biscop over Fyens Stift à Ottense.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Salling Hrd. 60.

63.

1717, 19. Marts. Kgl. Reskript til Stiftsøvrigheden i Fyn om at erklære sig over det af Enken efter Præsten Monrath i Christiansdal fremsatte Ønske om at sidde i uskiftet Bo.

Friderich den fjerde (osv.). Vor synderlig Gunst tilforn. Saasom Malene Pedersdatter, afgangne Hr. Marcus Jørgensen Monraths, forige Sognepræst til Christiansdal og Sanderum Meenigheder i vort Land Fyen, hans Efterleverske, hos Os allerunderdanigst har anholdt om vores allernaadigste tilladelse at sidde i uskiftet Boe med hendes og bemelte hendes afgangne Hosbunds felles Børn, eftersom hun ikke er sindet sig udi Egteskab meere at indlade; Og du Biscop Muus udi din her om til Os indkommen allerunderdanigst Erklæring haver berettet, at du formedelst de derudi af dig anførte raisons ikke understaar dig saadan hendes ansøgning at recommendere, men den udi alt til Vores egen allernaadigste dispensation og Villie allerunderdanigst henstiller, saa er hermed Vores allernaadigste Villie og befaling, at I begge med forderligst allerunder-

danigst erklærer Eder om Supplicantindens forhold, om hun for Ødselhed eller anden saadan Last beskyldes, saa at hende ey kand betroes at blive i uskiftet Boe med hendes umyndige Børn. Dermed skeer Vor Villie. Befalendes Eder Gud. Skrevet paa Vort Slot Kiøbenhavn den 19 Martii Anno 1717. Under vor Kongelig Haand og Signet.

Friderich R.

D. Wibe.

Udskrift: Os Elskelige Høyædle og Velbaarne Hr. Friderich Gedde til Hindemæe, Ridder, Vores Geheime og Admiralitets Raad, Stiftsbefalingsmand udi Vore Lande Fyen og Langeland, og Amtmand over Ottense, Dalum, St Knuds og Rugaards Amter, og Velædle og Velærværdige Mag. Christian Muus, Biscop over Fyens Stift.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Stiftets alm. Breve 397.

64.

1738, 18. August. Bestemmelse om Fordeling af Lønnen mellem den sindssyge Sognepræst i Stenløse og Fangel og den foreslaaede Vice-pastor smst., Hr. Reimer Johansen.

I Anledning af de høye respective Herrer General Kircke Inspecteurer deris skrifvelse til Biscopen ofver Fyens Stift, Hr. Christian Ramus, af 7de Junii indeværende Aar, om att forfatte een Ligning af indkomsterne af Steenløse og Fangel Sogner i Ottense Herridt her i Fyen imellem dend til bemelte Sogner nu værende gamble, vanvittige Sognepræst, Hr. Johan Christopher Dan, og dend til Vice-Pastor af Hr. Marschalch Holst til Sæby Søgaard, som bemelte Sogne-Kirckers Patron, foreslagne Hr. Reimer Johansen, hid indtil værende Personel Capellan hos Mag. Hendrich Rodt, Sognepræst for Mariboe og Hillested Meenigheder i Laaland: hafver vi Underskrevene, Mag. Friderich Christian van Hauen, Sognepræst for Vor Frue Meenighed og Vice-Præpositus i Ottense Herridt, Hr. Claus Borgen, Sognepræst for Dalum og Sanderum Meenigheder, og Hr.

Peder Knudsen Dan, Sognepræst for Brendkilde og Beldinge Meenigheder i samme Herridt, været forsamlede i Biscopens Huus og i hans oferværelse, nærværende tillige med dend foreslagene Vice-Pastor, Hr. Reimer Johansen, og paa hans Vegne Hr. Anders Samsing, Sognepræst til Kiølstrup og Agedrup Meenigheder i Bierre Herridt, for dend bemelte Ligning paa bevidste maader att fastsette. Og blev da saaledes accorderet, at Vice-Pastor, Hr. Reimer Johansen, fra den Dag hand i Embedit blifver indsat, oppebær alle visse og uvisse indkomster af begge Sognerne, intet undtagen, uden aleene dette Aars Korntiende, og deel is da bemelte Indkomster, som Hr. Reimer oppebær, i tvende lige deele, hvoraf Hr. Johan Christopher Dan niuder dend eene halvdeel, og Hr. Reimer dend anden halvdeel, og det til den 11 Decemb. indeværende Aar. Fra bemelte 11 Decemb. oppebær ligeledis Hr. Reimer alle Kaldets visse og uvisse indkomster, aldelis intet undtagen, og derimod betale aarlig reede penge til Hr. Johan Christopher Dan, saa lenge hand lever, og Hr. Reimer Kaldet som Vice-Pastor betierner, Et hundrede og halftrediesindstiue Rdl., siger 150 Rixdaler, og det udi 4 terminer — —. Mensal Gaarden i Fangel med ald sin Rettighed beholder Hr. Johan Christopher Dan, saa lenge hand lever, og svarer der af alle gaaende skatter, og holder Bygningen forsvarlig ved lige. Præstegaarden i Steenløse angaaende, da træder Hr. Reimer, saasnart hand er bleven indsat, ind i samme Præstegaard til Beboelse, og Hr. Johan Christopher Dan indflytter da i Mensal Gaarden i Fangel. Ellers har og Hr. Reimer lovet og tilsagt, att hand foruden de 150 Rdlr. aarlig Pension vil give Hr. Johan Christopher aarlig fiire Lamb og 8te Giæs. Dette saaledes att være accorderet, testerer vi underskrevne. Ottense d. 18. Augusti Anno 1738.

C. van Hauen. C. Borgen. Peder Knudsen Dan.

A. Samsing. Reimer Johansen.

Samtidig Kopl i Fyns Bispearkiv, Odense Hrd. 27.

65.

1745, 13. August. Kgl. Reskript om Kaldelsen af Kapellan Jacob Ramus til Sognepræst ved S. Knuds Kirke i Odense, m v.

Til Biskop Christian Ramus.

C. 6^{tus}

V. B. t. Da Vi under denne Dags dato allern. have beskikket Jacob Ramus, hidindtil Capellan ved St Knuds Kirke og Menighed udi vor Kjøbsted Odense, til at være herefter Sognepræst ved bemeldte St Knuds Kirke i Odense udi den forrige Provst og Sognepræst ved bemeldte St Knuds Kirke, Hans Bloch, som ved Døden er afgangen, hans Sted; Vi og allernaadigst have bestilt den personelle Capellan Søren Bagge, som fornævnte afg. Hans Bloch, formedelst hans Svaghed, har underholdt, til at være herefter Capellan ved forberørte St Knuds Kirke udi fornævnte Jacob Rami Sted: Saa give Vi dig hermed tilkjende, at vi allern. have fundet for godt, at den constituerede Provst, Jens Hee, der ellers er Hospitalspræst i Odense og Sognepræst til dets Annex Paarup, skal beholde Provstiet i Odense Herred, indtil han ved Døden afgaar, da Provstiet igjen efter det kgl. allern. Reskript af den 14. Juni 1680 skal annekteres til merbemeldte St Knuds Kald. Derefter etc. Christiansborg Slot d. 13 August 1745.

Fynske Tegn. XVIII, 427.

Hr. Clemen Pedersens i Korup Liv og Levnet.

Under ovenstaaende Titel findes i Fyns Bispearkiv følgende Levnedsskildring af en ung Mand, som 1666 blev Sognepræst i Trøstrup-Korup og Ubberud ved Odense. Den synes at være bestemt til at oplæses ved hans Ordination, en Skik, som uden Tvivl har været almindelig i ældre Tid. Clemen Pedersen havde som Student deltaget i Kjøbenhavns Forsvar mod Svenskerne, og Biografien indeholder da ogsaa et ret mærkeligt Træk fra hin Tid. Som Præst i Korup ægtede han Formandens, Hr. Alexander Jakobsen Hirtznachs, Enke.

Han døde 1683. En Embedserklæring fra hans Haand findes meddelt ovenfor S. 777—8.

Denne hæderlige og vellærde unge Mand Clemend Pedersøn, som nu skal indvies til det hellige Præstembede, er født og baaren her udi Odense Anno 1639 den 3 Julii af ærlige og kristelige ægte Forældre. Hans Fader var den ærlige og velfornemme Mand Peder Nielsøn, da Borger og Indvaaner her sammesteds, nu salig med Gud; hans Moder er den ærlige og gudelskende Matrone, Mette Clemendsdatter, som endnu er udi Live, saa længe Gud det behager. Efter den naturlige Fødsel haver bemeldte hans kjære Forældre uden Forhaling hastet med den aandelige Fødsel i den hellige Daab, hvorfor han, tilforn som var Kjød af Kjød, er bleven Aand af Aand og en ret levende Lem i sin Frelsere Christo til at arve det evige Liv. Der han nylig var indtraadt i sin barnlige Alders andet Aar, bortkaldte Gud ved den timelige Død hans kjære sl. Fader fra hannem og hans Broder; dog skikkede han dennem strax igjen et Aar derefter en anden, der skulde være dem i Faders Sted, nemlig den ærlig og velvise Mand Knud Jacobsøn, nu Borgmester her udi Odense, som altid fra den Tid af haver haft faderlig Omhu for dem begge og ladet dennem som sine egne Børn opdrage i Guds frygt til Dyd og Ærbarhed baade hjemme i Huset ved privatos Præceptores, som han holdt til dem fra hans Alders 4de Aar til det 11te, saa ogsaa udi offentlige latinske Skoler her udi Odense og paa Sorø. Thi efter at han her havde frekventeret først udi 5 Aars Tid, blev han Ao. 1650 efter Kgl. Maj.s naadigste Tilladelse-Brev, forhvervet ved den sl. velb. Mand Falk Giøe Henriksøn til Hvidkilde, da Hofmester paa Sorø, hans Tilskyndelse og Befordring, overskikket til den kgl. Skole Sorø, der udi gode Kunster og Sæder videre at informeres; hvor han saa frekventerede paa tredie Aar, indtil Ao. 1652, da han formedelst den grasserende Blodsot foraarsagedes at rejse herover igjen til sine kjære Forældre, og blev saa igjen

efter egen Begjær sat her i Fædrene-Skole, hvor han continuerede ved 2¹/₂ Aar, blev saa Ao. 1655 til Paaske transferet ud paa Gymnasium, hvor saa han igjen efter 2 Aars Forløb, som han in utroque Auditorio havde absolveret, blev efter udstanden Examen af de hæderlige og højlærde Mænd, Bispen og Professoribus, dimitteret til Københavns Academi Ao. 1657, og der af de vidtberømte Professoribus approberet og admitteret i den hæderlige Studenterorden samme Aar, der D. Jacob Knudsøn, SS. Theol. Professor P., var Magnificus Rector, og M. Peder Sporman, Histor. Professor, var Decanus og Honores uddelede¹). Til privatum Præceptorem eligerede han da den berømte Anatomicum D. Christian Ostenfeld, og der efter siden continuerede paa Universitetet 4 Aars Tid. Imidlertid udstod han temmelig Travallie, særdeles der den Kgl. Residensstad Ao. 1658 af Fjenden blev belagt baade til Lands og til Vands, at han da med de Studenter, som der udi vare, maatte tage Gevær i Haanden og gjøre Vagt og Tog paa Voldene, som hans Testimonia fra Akademiet der om ogsaa iblandt andet bære Vidnesbyrd og videre formelder²). I Særdeleshed hændede ham og i samme Belejring noget, som ikke bør at forties; thi der udi blev set paa hannem Guds store Gjerning og underlige Frelse. Idet at Fjenden skjød idelig ind paa Byen, blev den 22 September kast en Granat ind paa det Hus, han havde sit Losement, hvilken slog Huset ned fra oven til neden med hannem, saa han under det laa saa tildækket med Sten og Tømmer, at man ikke kunde se hannem nogen Tid, men ikkun høre Røsten; alligevel undkom han meget underlig deraf ganske uskadt med hele Lemmer, der dog andre i samme Hus, som ikke syntes Ulykken saa nær som han, der var geraadet midt udi den, da maatte der over sætte Livet til, og andre bleve lemlæste, som i Belejringens

¹) Han blev immatrikuleret d. 14 Maj 1657 (Univ. Matr.).

²) At han var Kommunitets-Alumnus og stod ved Studenterkorpsets tredie Kompagni, ses af mit Skrift, Studenternes Deltagelse i Københavns Forsvar 1658—60, S. 163.

Krønike dette til en stedseverende Amindelse er optegnet, hvilket derfor og giver ham des større Aarsag, saadan Guds almægtige Beskjærmelse altid at berømme og andre tillige med ham, som det hører, forkynde¹⁾.

Der nu Belejringen siden ophørte, og Vorherre igjen havde velsignet disse Lande med den højønskelige Fred (hans Navn hør derfor Ære evindelig), er han efter udstanden Prøve baade in Examine Theologico saa og udi Prædikener, som om hans Gaver og Lærdom skulde vidne, bleven dygtig kjendt af Facultate Theologica paa Universitetet, at hans Attestation og Dimission er bleven ham meddelt, hvorpaa han ogsaa kort derefter med Testimonio publico blev orneret, og dermed fra Academiet ganske dimitteret, at han kunde opsøge sig Lejlighed, som hannem tjenlig kunde være. Rejste derfor hjem til sine kjære Forældre Ao. 1661, efter at han havde taget Afsked fra den hæderlige og højlærde Mand D. Thoma Bartholino, Medic. Doctore et Professore Honorario, udi hvis Hus han da havde været paa et Aars Tid, og ankom han saa hid til Byen in Septembri samme Aar. I midler Tid blev strax in Decembri der efter fjerde Lejse her i Skolen ledig, hvilken Plads ham da blev præsenteret af den ærværdige, hæderlige og højlærde, nu salige Mand D. Lavrits Jacobsen, da Superintendent over Fyns Stift, samt hænd. og højl. Mand M. Matthis Bang, da Scholæ Rectore, om han havde Lyst til den at betjene, hvilken Condition han efter Tilbud og da antog saa meget des hellere, som hans Venner ham dertil raadte, og han selv i den samme Lejse tilforn udi sin Barndom var bleven undervist. Og betjente han først den og siden femte Lejse, begge udi 3 samfælde Aar, indtil in Decembri Ao. 1664, da han af den ærværdige, hæderlige og højlærde Mand M. Niels Bang, nu vores kjære Hr. Biskop og Superintendent, blev kaldet fra femte Lejse til at være Rektor udi Assens Skole, hvilken Bestilling han og i

¹⁾ Jvfr. Anders Matthisøn Hiøring, Lejers-Krantz (Udg. 1738, S. 45—6).

lige Maade med al mulig Flid indtil denne Tid betjent haver 2 Aar ringere end 3 Maaneder, og blev imidlertid af vores k. Hr. Biskop inviteret til Magisterii Grad forgangen Aar in Aprili. Samme Aar in Septembri blev han befalet at overrejse til Kjøbenhavn at lade sig høre for Hs. Kgl. Maj. vor allernaadigste Arveherre og Konning, hvilket ogsaa skete Domin. 17 Trinit., da han prædikede i K. M. Slotskirke i Kjøbenhavn, og blev ham da naadigst tilsagt Forfremmelse, naar noget ledigt blev, som paa hans Vegne kunde anholdes om. Hvorfor og det nu efter Guds faderlige Forsyn haver behaget Hs. Kgl. Maj. at kalde ham til Sognepræst til Trøsterup og Ubberud Sogne i afgangne Sl. Hr. Alexander Jacobsøns Sted, og nu efter foregaaende Examen af vores kjære Hr. Biskop, den hæderlige og høj lærde Mand M. Niels Bang, Superintendent over Fyns Stift, til samme Kald dygtig befunden udi hans Alders 28de Aar. Hvortil Gud give Lykke og Velsignelse.

Anm. Ved en Uagtsomhed er i foranstaaende Brevsamling Nr. 17 og 48 blevne anbragte paa en lidt anden Plads end den, som Aarstal og Dagtegnning anviser dem.
